

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Finanční gramotnosti na 2. stupni ZŠ

Vypracovala: Ing. Jarmila Hrnčířová

Vedoucí práce: RNDr. Vladimíra Petrášková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 5. prosince 2015

.....

Ing. Jarmila Hrnčířová

Poděkování:

Děkuji RNDr. Vladimíře Petráškové, Ph.D., za cenné rady, podnětné připomínky a odborné vedení této bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na zmapování úrovně znalostí žáků 9. tříd na dvou vybraných základních školách, a to v oblastech, které byly zahrnuty do Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání definovaného v dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, a to v době, kdy proběhla implementace výše uvedeného standardu do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a následně do školních vzdělávacích programů. Součástí práce je část teoretická a část praktická. Teoretická část práce je rozdělena do dvou kapitol, a to finanční gramotnost a finanční vzdělávání. V rámci kapitoly finanční gramotnost je tento pojem vymezen a dále jsou zde uvedeny a blíže popsány složky finanční gramotnosti. V kapitole finanční vzdělávání je podrobně popsána finanční gramotnost v mezinárodních a národních souvislostech, a to včetně její implementace do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Praktická část bakalářské práce je rozdělena do dvou částí - analýza implementace Standardu finančního vzdělávání pro základní vzdělávání do školních vzdělávacích programů na vybraných školách a analýza úrovně finanční gramotnosti žáků 9. tříd na vybraných školách. Šetření úrovně finanční gramotnosti žáků bylo provedeno formou didaktického testu, jehož metodika a rozbor jsou uvedeny v samotné práci.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, školní vzdělávací program

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on charting the level of knowledge of the 9th grade pupils in two selected elementary schools in areas which were included in the Standard of the financial literacy for elementary education defined in the document called System of Building Financial Literacy at Elementary and Secondary schools in the time of its implementation into the General Education Program for elementary education and subsequently into school educational programs.

The part of the thesis is a theoretical and practical part. The theoretical part is divided into two chapters- financial literacy and financial education. In the chapter Financial Literacy this term is defined and the segments of financial literacy are mentioned and described there as well.

In the chapter Financial Education there is the description of the term financial literacy in international and national connections including its implementation into the General Education Program for elementary education.

The practical part is divided into two parts – analysis of implementation of Standard of financial education into school education programs in selected schools and analysis of the level of financial literacy in the 9th grade pupils in selected schools. The investigation of the financial literacy level was carried out in the form of a didactic test whose methodology and analysis are listed in the thesis itself.

Key words: financial literacy, financial education, Standard of the financial literacy for elementary education, General Education Program for elementary education, school educational program

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 Finanční gramotnost.....	9
1.1.1 Pojem finanční gramotnost	9
1.1.2 Složky finanční gramotnosti	10
1.2 Finanční vzdělávání	11
1.2.1 Finanční vzdělávání a OECD.....	12
1.2.2 Finanční vzdělávání v ČR.....	13
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	21
2.1 Implementace standardů finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů vybraných škol.....	22
2.1.1 Analýza ŠVP na vybraných školách	22
2.1.2 Shrnutí – implementace Standardů finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů vybraných škol.....	28
2.2 Šetření úrovně znalostí žáků v oblastech, které byly zahrnuty do Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání.....	29
2.2.1 Cíl šetření	29
2.2.2 Metoda a organizace dotazníkového šetření	29
2.2.3 Analýza a prezentace výsledků dotazníkového šetření dle jednotlivých položek dotazníku.....	31
2.2.4 Vyhodnocení získaných údajů v rámci dotazníkového šetření, diskuse.....	56
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	62
SEZNAM TABULEK.....	64
SEZNAM GRAFŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Porozumění financím a správnému zacházení s nimi lze v současné době považovat za velmi důležitou dovednost každého z nás. Téma finanční gramotnosti je velmi aktuální v kontextu každodenního setkávání se s financemi. V důsledku neznalosti základních poznatků o finančním trhu produktů a služeb může dojít ke špatným finančním rozhodnutím, která mohou ovlivnit život každého z nás na dlouhou dobu. Právě z tohoto důvodu je důležité, aby již žáci na základní škole byli seznámeni se základními finančními pojmy, uměli se orientovat v základní problematice financí, spojených se správou osobního a rodinného rozpočtu, a v neposlední řadě, aby se dokázali orientovat v produktech nabízených finančními institucemi a při svém rozhodování nepodlehli vlivu reklamy nebo nabídkám podvodných společností.

V rámci zavádění finanční gramotnosti do výuky byl vytvořen dokument *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, jehož součástí je Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání a Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání. Výše uvedené standardy určují, jakých cílů se má dosáhnout ve finančním vzdělávání a ve výuce v rámci základního a středního vzdělávání. Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání byl implementován do rámcových vzdělávacích programů určených pro střední školy již dříve, avšak Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání byl začleněn do upraveného Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání až s platností od 1. 9. 2013.

Cílem této práce je zmapovat na dvou vybraných školách, z nichž jedna se nachází ve městě a druhá na venkově, úroveň znalostí žáků 9. tříd v oblastech, které byly zahrnuty do standardů finanční gramotnosti vytyčených v dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*.

Bakalářská práce je koncepčně rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k problematice finančního vzdělávání, avšak podstatná část teoretické kapitoly je věnována finančnímu vzdělávání v rámci ČR, a to z pohledu popisu jednotlivých dokumentů, na základě kterých byla problematika finanční gramotnosti implementována do vzdělávacího systému ČR.

Praktická část bakalářské práce je rozdělena do dvou částí. S ohledem na cíl bakalářské práce, který se zaměřil na zmapování úrovně znalostí žáků v oblastech, jež byly zahrnuty do Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání, vymezeném v dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*, byla v rámci první části praktické části provedena analýza školních vzdělávacích programů na dvou vybraných školách. Druhá část praktické části je zaměřena na rozbor a prezentaci výsledných zjištění, a to na základě realizovaného dotazníkového šetření, které proběhlo u žáků 9. tříd na vybraných základních školách.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Finanční gramotnost

V poslední době finanční instituce, sociologové, politické strany a v neposlední řadě i média věnují velkou pozornost pochopení finanční gramotnosti a problémům s osobními a rodinnými financemi. Mezi hlavní cíle výše uvedených organizací patří zlepšit sebeuvědomění spotřebitelů ve vztahu k osobním a rodinným financím, a tím snížit nízkou úroveň znalostí ze světa financí, zvýšit sebeuvědomění jedince a v neposlední řadě eliminovat špatné sebeřízení. (Dvořáková a kol., 2011)

V dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání 2010 se uvádí, že *„Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“* (NSFV, 2010: 11)

1.1.1 Pojem finanční gramotnost

V České republice byl pojem finanční gramotnost definován v rámci činnosti meziresortní pracovní skupiny pro finanční vzdělávání. Na níže uvedené definici se shodlo Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Česká národní banka ve spolupráci s profesními a spotřebitelskými sdruženími. Níže citovaná definice finanční gramotnosti je uvedena v dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání 2010.

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ (NSFV, 2010: 11)

Z výše uvedeného pojetí definice finanční gramotnosti je zřejmé, že finanční gramotnost je specializovanou součástí širší ekonomické gramotnosti, která navíc zahrnuje problematiku ekonomiky domácnosti a státu. Z tohoto vyplývá, že finanční gramotnost zahrnuje pouze oblasti přímo související s osobními financemi jednotlivce a rodiny. (Dvořáková a kol., 2011)

Nedílnou součástí finanční gramotnosti je také nezbytné makroekonomické hledisko a daňová oblast, a to z důvodu významného podílu na finančních zdrojích jednotlivců a domácností. Finanční gramotnost jako součást ekonomické gramotnosti formuje znalosti, dovednosti a hodnotové postoje jedince tak, aby se dokázal uplatnit v současné společnosti. (NSFV, 2010)

Pojem finanční gramotnost lze definovat koncepčně a funkčně. Z koncepční definice finanční gramotnosti ve své nejjednodušší podstatě vyplývá, že finanční gramotnost znamená osobní odpovědnost za hospodaření s penězi. Funkční definice finanční gramotnosti označuje schopnost číst, analyzovat, řídit a komunikovat o osobních podmínkách, které ovlivňují hmotnou životní úroveň. (Dvořáková a kol., 2011)

1.1.2 Složky finanční gramotnosti

Definice finanční gramotnosti je strukturovaná. Finanční gramotnost jako správa osobních/rodinných financí zahrnuje tři dílčí složky: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou.

- **Peněžní gramotnost** představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).
- **Cenovou gramotnost** představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- **Rozpočtovou gramotnost** představují kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu. Správou rozpočtu se rozumí např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vyjma výše popsané obecné složky také dvě složky specializované. Jedná se o správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu). Jedinec by se v obou případech měl umět orientovat na trhu finančních produktů a služeb, přičemž by měl mít schopnost mezi sebou porovnávat jednotlivé produkty a služby tak, aby jeho konečná volba výběru byla co nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci.

S finanční gramotností úzce souvisí gramotnost numerická, informační a právní. Rozvoj těchto gramotností je zároveň prostředkem k vytváření a posilování ekonomického, právního a politického myšlení občanů. (NSFV, 2010)

1.2 Finanční vzdělávání

Finanční vzdělávání lze charakterizovat jako proces, prostřednictvím kterého si investoři a spotřebitelé finančních produktů:

- zdokonalují své porozumění finančním produktům a konceptům;
 - s pomocí informací, instrukcí a rad rozvíjejí své dovednosti, schopnosti a sebedůvěru stát se vnímavějším k finančním rizikům a příležitostem;
 - činí informované volby – je jim známo, kam se mohou obrátit pro případnou pomoc;
 - dělají jiné účinné kroky ke zlepšení svého finančního zdraví.
- (Dvořáková a kol., 2011)

Finanční vzdělávání ke zvýšení finanční gramotnosti a zlepšení ochrany spotřebitele nemůže vyřešit zadluženost domácností, avšak mělo by tvořit součást preventivních opatření, která pomáhají jedinci vyhnout se finančním problémům. (Dvořáková a kol., 2011)

Pracovní skupinou pro finanční vzdělávání byly v roce 2013 přijaty tzv. principy nezávislosti v oblasti finančního vzdělávání. V rámci dokumentu Principy nezávislosti v oblasti finančního vzdělávání byly uvedeny níže uvedené zásady, které musí proces finančního vzdělávání splňovat:

- obsah finančního vzdělávání musí být v souladu se standardy finanční gramotnosti;
- princip objektivity – sdělované informace musí být objektivní, nikoli subjektivně (jednostranně) hodnotící;
- princip obecnosti – nesmí být doporučován, propagován nebo prodáván žádný produkt nebo služba;
- princip odbornosti – vzdělavatelé (pedagogové) musí být odborně vzděláni ve finanční oblasti a musí mít dostatečné schopnosti a dovednosti z oblasti vzdělávání a odborné oblasti financí;
- princip zacílení – musí být přesně vymezena cílová skupina, pro kterou jsou projekty a programy určeny. (Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání, 2013)

1.2.1 Finanční vzdělávání a OECD

Finanční vzdělávání vychází z mezinárodních návrhů v oblasti ochrany spotřebitele a v oblasti vzdělávání, přičemž navazuje na doporučení organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development*) a Evropské unie. (Altmanová a kol., 2011)

Organizace pro ekonomickou spolupráci definovala finanční vzdělávání jako „proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb i investoři zvyšují porozumění finančním produktům a pojmům a současně prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytvářejí schopnost uvědomovat si finanční rizika a finanční příležitosti, schopnost provádět informovaný výběr, učí se, kam se obrátit o radu či pomoc a provádět další kroky vedoucí ke zlepšování své finanční „well-being“ a ochrany“. (Dvořáková a kol., 2011: 18–19)

OECD zahájila svou činnost v roce 1961. V současné době se OECD skládá z 34 ekonomicky nejrozvinutějších států světa. Česká republika se stala členem organizace dne 21. prosince 1995. (Dvořáková a kol., 2011)

V roce 2003 byl v zemích OECD odstartován mezivládní projekt finančního vzdělávání (Financial Education Project), jehož cílem bylo zvyšování úrovně finanční gramotnosti. Tento projekt byl zaměřen na vybudování komplexního systému finančního vzdělávání v zemích OECD. Součástí dokumentu Improving financial literacy (OECD 2005) jsou závěry z výše uvedeného projektu a dále doporučení, mezi která patří i zavedení finančního vzdělávání do učebních programů na základních a středních školách. (Kantnerová a kol., 2013)

V roce 2008 OECD vytvořila skupinu Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání (dále jen INFE – *International Network on Financial Education*), jejímž hlavním cílem je zvýšit povědomí o smyslu finančního vzdělávání a tvorbě strategií finančního vzdělávání v jednotlivých členských státech. Za Českou republiku je členství ve skupině INFE zajištěno prostřednictvím Ministerstva financí a Českou národní bankou. (Dvořáková a kol., 2011)

OECD stanovila základní pilíře finančního vzdělávání, které spočívají v publikování hlavních výstupů mezinárodního výzkumu v oblasti finančního vzdělávání a finanční

gramotnosti, vydávání doporučení a informací pro finanční vzdělávání a mezinárodní spolupráci, která spočívá v pořádání konferencí a diskusních fór. (Dvořáková a kol., 2011)

V roce 2007 vydalo Ministerstvo financí Strategii finančního vzdělávání, která vycházela z doporučení mezinárodních organizací jako je OECD nebo EU. Dokument Strategie finančního vzdělávání byl v roce 2010 aktualizován dokumentem Národní strategie finančního vzdělávání.

1.2.2 Finanční vzdělávání v ČR

Národní strategie finančního vzdělávání 2010

K posílení finanční gramotnosti občanů České republiky Ministerstvo financí ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem průmyslu a obchodu a Českou národní bankou vypracovalo v roce 2010 Národní strategii finančního vzdělávání. Tento dokument byl vládou ČR schválen usnesením č. 338 ze dne 10. května 2010.

V rámci dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání jsou vymezeny hlavní cíle, problémy a úkoly vztahující se k vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti v České republice, přičemž je kladen důraz na roli subjektů veřejné správy. Výše uvedená strategie se nezabývá popisem realizace konkrétních projektů a programů v oblasti finančního vzdělávání, ale snaží se zastřešit finanční vzdělávání v podobě určení společných cílů, obecných principů a prostředků k jejich dosažení. Uskutečnění konkrétních cílů by mělo být uvedeno v navazujících dokumentech. Např. pro oblast školního finančního vzdělávání byl vytvořen dokument *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. (NSFV, 2010) Tento dokument bude blíže popsán v následující části bakalářské práce.

V dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání se uvádí, že proces finančního vzdělávání by měl zasáhnout celou populaci. Vzhledem k tomu, že vzdělávání žáků a dospělých je zcela rozlišné, je v rámci strategie vymezena dvou pilířová struktura finančního vzdělávání.

První pilíř se zaměřuje na počáteční vzdělávání (předškolní, základní, střední a vyšší vzdělávání). V předmětném dokumentu je popsán níže uvedený proces implementace finančního vzdělávání do počátečního vzdělávání, který spočívá v:

- vytvoření Standardu finanční gramotnosti pro žáka 1. a 2. stupně základní školy a dále Standardu finanční gramotnosti pro žáka střední školy;
- zařazení Standardů finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání;
- vytvoření metodických doporučení školám pro vzdělávání žáků a tvorbu a realizaci školních vzdělávacích programů;
- zařazení témat finančního vzdělávání do vzdělávacích programů v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků;
- kontrole *Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* v souladu s vývojem finančních trhů a potřeb žáků.

Druhý pilíř se zaměřuje na finanční vzdělávání občanů v dalším vzdělávání. Na dalším vzdělávání dospělých se částečně podílejí subjekty veřejné správy (např. Ministerstvo průmyslu a obchodu spolupracuje se spotřebitelskými sdruženími. Touto aktivitou MPO je zajišťována podpora vzdělávání spotřebitelů v oblasti ochrany spotřebitele.), avšak tato oblast vzdělávání by měla být zajištěna především soukromým sektorem, a to zejména prostřednictvím profesních sdružení finančních institucí a sdružení spotřebitelů. (NSFV, 2010)

Systém budování finanční gramotnosti

Dokument Systém budování finanční gramotnosti (dále také SBFG) rozvíjí výše popsanou Národní strategii finančního vzdělávání. Dokument *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* byl vytvořen z pověření vlády mezirezortní pracovní skupinou složenou ze zástupců Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a jeho přímo řízenými organizacemi. (SBFG, 2007)

Hlavní částí dokumentu SBFG jsou standardy finanční gramotnosti (Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (určeno pro žáky 1. a 2. stupně základní školy) a Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání), které vymezují konečný stav finančního vzdělávání pro jednotlivé stupně vzdělávání. Standardy jsou rozděleny do tematických okruhů Peníze, Hospodaření domácnosti a Finanční produkty. Tyto tematické okruhy na sebe navazují v jednotlivých stupních vzdělávacího procesu. Standardy vymezené v dokumentu SBFG již byly zcela implementovány do kurikulárních dokumentů vzdělávacího systému, tj. do Rámcového vzdělávacího programu pro základní

vzdělávání (dále také RVP ZV) a Rámcového vzdělávacího programu pro střední vzdělávání.

Vzhledem k tomu, že tématem bakalářské práce je zmapování úrovně znalostí žáků na vybraných základních školách v oblastech, které byly zahrnuty do SBFG, je v následující tabulce 1 uveden přehled standardů (tematicky rozdělen) včetně výukových cílů pouze na základní škole.

Tabulka 1 – Standardy finanční gramotnosti pro základní školy

1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Peníze	
Obsah	Obsah
- hotovostní a bezhotovostní forma peněz	- nakládání s penězi
- způsoby placení	- tvorba ceny
- banka jako správce peněz	- inflace
Výsledky	Výsledky
- používá peníze v běžných situacích	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze	- na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
	- objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	- popíše vliv inflace na hodnotu peněz
Hospodaření domácnosti	
Obsah	Obsah
- rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti	- rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
- nárok na reklamaci	- základní práva spotřebitelů
Výsledky	Výsledky
- na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
	- objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	- vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele
Finanční produkty	
Obsah	Obsah
- úspory	- služby bank, aktivní a pasivní operace

- vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy	- produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků, pojištění, úročení
Výsledky	Výsledky
- vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy	- uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
	- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
	- uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
	- vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
	- uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

Zdroj: (SBFG, 2007: 12–14), vlastní zpracování

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Od 1. 9. 2013 nabyla účinnost upraveného dokumentu *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, do kterého byly implementovány *Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání*. Standardy upřesňují obsah výstupů rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a určují minimální úroveň cílových požadavků u všech žáků v oblasti finančního vzdělávání. (Příloha 1 k Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění RVP ZV, 2013) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* je oficiální dokument, na základě kterého základní škola koncipuje a zpracovává svůj vlastní školní vzdělávací program (dále též *ŠVP ZV*). Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání je povinným školním dokumentem, který je legislativně upraven v rámci školského zákona. Za realizaci a přípravu *ŠVP ZV* zodpovídá ředitel školy. V rámci *ŠVP ZV* může škola definovat své představy o nejvhodnější podobě vzdělávání na dané škole, avšak výstupy v dokumentu musí korespondovat se standardy finančního vzdělávání pro danou cílovou skupinu tj. pro žáky 1. stupně ZŠ a žáky 2. stupně ZŠ. (*Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*, 2005)

V rámci dokumentu RVP ZV se s pojmem finanční gramotnost přímo nesetkáme, avšak dokument poskytuje potenciál pro její rozvoj. Téma financí je zahrnuta v RVP ZV v následujících oblastech (Altmanová a kol., 2010):

Matematika a její aplikace

V rámci vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace by měly být žáky řešeny aplikační úlohy, včetně úloh optimalizačních se vztahem k otázkám financí. Dále by měly být

zařazeny do učiva příklady z reálného života, které se dají prakticky využít. (Altmanová a kol., 2010)

Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost je určena pouze pro žáky 2. stupně základních škol. Cílem obsahu této oblasti je poskytnout žákům znalosti a dovednosti potřebné pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Součástí této oblasti je vzdělávací obor Výchova k občanství, který přímo přispívá k rozvoji finanční gramotnosti. (Altmanová a kol., 2010) Očekávané výstupy z této oblasti jsou podrobně popsány v níže uvedené tabulce 2.

Člověk a svět práce

Obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce vychází z konkrétních životních situací. Tato oblast se mj. zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky. V rámci výše uvedené oblasti je zařazeno finanční vzdělávání na 2. stupeň do tematického okruhu Provoz a údržba domácnosti, v rámci kterého by se žáci měli naučit provádět jednoduché operace platebního styku a vést domácího účetnictví. (RVP ZV, 2013)

Koncept finančního vzdělávání se dále promítá do níže uvedených průřezových témat. Průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání jak na 1. stupni, tak na 2. stupni základního vzdělávání. Rozsah a realizace průřezových témat stanovuje ŠVP dané školy. Průřezová témata mohou být využita jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu, a to v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů nebo např. kurzů, a to za podmínky, že bude propojen vzdělávací obsah konkrétních vyučovacích předmětů s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo ni. (RVP ZV, 2013)

Osobnostní a sociální výchova

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání klade důraz na to, aby žáci získané znalosti a dovednosti uměli využít v praktickém životě. (RVP ZV, 2013) Finanční vzdělávání se v osobnostní a sociální výchově objevuje v tematickém okruhu Morální rozvoj, konkrétně v oblasti řešení problémů a rozhodování.

Mediální výchova

V průřezovém tématu Mediální výchova lze nalézt spojitost s finančním vzděláváním v okruhu kritického vnímání mediálních sdělení, v rámci kterého by se měl žák naučit rozvíjet schopnost přistupovat k mediálním obsahům informací. (RVP ZV, 2013) Vzhledem k tomu, že média významně ovlivňují finanční chování občanů, je důležité, aby se žáci naučili správně porozumět mediálním informacím a uplatnit tak svá práva. (Altmanová a kol., 2010)

Níže uvedená tabulka 2 uvádí, jakým způsobem byly implementovány standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání do jednotlivých oblastí RVP ZV.

Tabulka 2 – Implementace standardů finanční gramotnosti pro ZV do oblastí RVP ZV

1. stupeň
Vzdělávací oblast – Matematika a její aplikace
Očekávaný výstup žáka: • řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky
Očekávaný výstup učivo: • slovní úlohy
Vzdělávací oblast – Člověk a jeho svět
Očekávaný výstup žáka: • orientuje se v základních formách vlastnictví • používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze • na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů • vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy
Očekávaný výstup učivo: • právo a spravedlnost – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání a korupce, právní ochrana občanů a majetku, včetně nároku na reklamaci, soukromého vlastnictví, duševních hodnot • vlastnictví – soukromé, veřejné, osobní, společné; hmotný a nehmotný majetek; rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti; hotovostní a bezhotovostní forma peněz, způsoby placení; banka jako správce peněz, úspory, půjčky
2. stupeň
Vzdělávací oblast – Matematika a její aplikace
Očekávaný výstup žáka: • řeší aplikační úlohy na procenta (i pro případ, že procentová část je větší než celek) • matematizuje jednoduché reálné situace s využitím proměnných • formuluje a řeší reálnou situaci pomocí rovnic a jejich soustav • analyzuje a řeší jednoduché problémy, modeluje konkrétní situace, v nichž využívá matematický aparát • užívá logickou úvahu a kombinační úsudek při řešení úloh a problémů a nalézá

různá řešení předkládaných nebo zkoumaných situací, vyhledává, vyhodnocuje a zpracovává data Očekávaný výstup učivo: • poměr – měřítko, úměra, trojčlenka • procenta – procento, promile; základ, procentová část, počet procent; jednoduché úrokování • výrazy – číselný výraz a jeho hodnota; proměnná, výrazy s proměnnými • rovnice – lineární rovnice • závislosti a data – příklady závislostí z praktického života a jejich vlastnosti
Vzdělávací oblast – Člověk a společnost Očekávaný výstup žáka: • rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví a způsoby jejich ochrany, uvede příklady • sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi • na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení, vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využit • uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu • na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz, rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané • rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti • přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele, objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr • provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci, dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování Očekávaný výstup učivo: • majetek, vlastnictví – formy vlastnictví; hmotné a duševní vlastnictví, jejich ochrana; hospodaření s penězi, majetkem a různými formami vlastnictví • peníze – funkce a podoby peněz, formy placení • hospodaření – rozpočet domácnosti, úspory, investice, úvěry, splátkový prodej, leasing; rozpočet státu, typy rozpočtu a jejich odlišnosti; význam daní • banky a jejich služby – aktivní a pasivní operace, úročení, pojištění, produkty finančního trhu pro investování a pro získávání prostředků, výroba, obchod, služby – jejich funkce a návaznost • principy tržního hospodářství – nabídka, poptávka, trh; tvorba ceny, inflace;

podstata fungování trhu; nejčastější právní formy podnikání • protiprávní jednání – druhy a postihy protiprávního jednání včetně korupce, trestní postižitelnost • právo v každodenním životě – význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; základní práva spotřebitele; styk s úřady
Vzdělávací oblast – Člověk a svět práce
Očekávaný výstup žáka: • provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví Očekávaný výstup učivo: • finance, provoz a údržba domácnosti – rozpočet, příjmy, výdaje, platby, úspory; hotovostní a bezhotovostní platební styk, ekonomika domácnosti; údržba oděvů a textilií, úklid domácnosti, postupy, prostředky a jejich dopad na životní prostředí, odpad a jeho ekologická likvidace; spotřebiče v domácnosti

Zdroj: (RVP ZV, 2013), vlastní zpracování

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Jak již je uvedeno v úvodu této práce, cílem je zmapování úrovně znalostí žáků vybraných základních škol, a to v oblastech, které byly zahrnuty do standardů finanční gramotnosti vytyčených v dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*.

Praktická část bakalářské práce se skládá ze dvou částí. První část se zaměřuje na implementaci Standardu finančního vzdělávání pro základní vzdělávání do školních vzdělávacích programů na 2. stupni ZŠ na vybraných školách. Ve druhé části je věnována pozornost samotnému zmapování úrovně znalostí žáků, a to formou realizovaného dotazníkového šetření u žáků 9. tříd.

V souvislosti s realizací praktické části této bakalářské práce byly osloveny dvě níže specifikované základní školy, které mi poskytly svoji součinnost. Spolupráce těchto škol spočívala v poskytnutí školních vzdělávacích programů v aktuální verzi pro školní rok 2013/2014 a dále možnosti provedení dotazníkového šetření u žáků 9. tříd. V bakalářské práci neuvádím konkrétní identifikační údaje o základních školách, a to z důvodu respektování anonymity škol.

- **Základní škola nacházející se na střední vesnici** (v grafech uvedeno ZŠ vesnice)

Základní škola se nachází v obci, která leží cca 20 km od Českých Budějovic. Tuto školu navštěvují žáci ze samotné obce (nadpoloviční většina) a dále žáci dojíždějící z 10 okolních spádových obcí. Ve školním roce 2013/2014 měla škola 9 ročníků a školu navštěvovalo 200 žáků.

- **Základní škola nacházející se ve městě na sídlišti** (v grafech uvedeno ZŠ město)

Základní škola se nachází v krajském městě na sídlišti. Tuto školu navštěvují převážně žáci, kteří bydlí na přilehlém sídlišti. Ve školním roce 2013/2014 měla škola 9 ročníků a navštěvovalo ji přes 650 žáků.

2.1 Implementace standardů finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů vybraných škol

Jak již bylo uvedeno výše, od 1. září 2013 nabyl účinnosti upravený dokument Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, do kterého byly zařazeny Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání. Tato kapitola se zabývá, jakým způsobem základní škola na vesnici a městská základní škola implementovaly výše uvedené standardy zařazené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání do svého školního vzdělávacího programu. Vzhledem k tomu, že bakalářská práce je zaměřena na finanční gramotnost na 2. stupni ZŠ, je analýza školních vzdělávacích programů provedena pouze na 2. stupních vybraných základních škol.

2.1.1 Analýza ŠVP na vybraných školách

1. Analýza školního vzdělávacího plánu základní školy zřízené na vesnici

S platností od 1. září 2013 byl školní vzdělávací program základní školy doplněn v učebních osnovách o téma finanční gramotnosti formou dodatku, který se stal součástí platného školního vzdělávacího programu.

Téma finanční gramotnosti bylo implementováno do školního vzdělávacího programu na 2. stupni do vzdělávacích oblastí Matematika, Člověk a společnost, Člověk a zdraví. V rámci vzdělávací oblasti Matematika se finanční gramotnost vyučuje v předmětu Matematika. Tento předmět je založen na aktivních činnostech a užití matematiky v reálných situacích a poskytuje vědomosti a dovednosti, které jsou potřebné v praktickém životě. V oblasti Člověk a společnost se setkáváme s problematikou finanční gramotnosti ve vyučovacím předmětu Výchova k občanství, a to konkrétně v kapitolách: majetek a vlastnictví, lidská práva, hospodaření a stát a právo. Dle ŠVP je vyučovací oblast Člověk a společnost koncipována, jako nástroj, s jehož pomocí si žáci utvářejí ucelený společenskovední základ. S finanční gramotností se v předmětném ŠVP základní školy dále setkáváme ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví ve vyučovacím předmětu Výchova ke zdraví, konkrétně v kapitole Rodina – ekonomické a právní otázky a ekonomika domácnosti.

Ze školního vzdělávacího programu školy vyplývá, že problematika finanční gramotnosti byla začleněna také do průřezových témat Osobnostní a sociální výchova a Mediální výchova. Průřezová témata mají dle ŠVP reprezentovat okruhy aktuálních problémů

současného světa a jsou neoddělitelnou součástí základního vzdělávání. Škola nevytvořila pro průřezová témata samostatné předměty, ale začlenila je do jiných vyučovacích předmětů. Obsah těchto průřezových témat, je dle zjištění ze ŠVP zpracováván formou projektů případně referátů, v rámci kterých musí žáci používat a prokazovat znalosti a dovednosti z různých vzdělávacích oborů.

Níže uvedené tabulky 3, 4 a 5 uvádějí, do jakých vzdělávacích oblastí bylo téma finanční gramotnosti zařazeno, a dále konkretizují obsah učiva a očekávané výstupy žáka v jednotlivých předmětech.

Tabulka 3 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Matematika

Vzdělávací oblast Matematika		
<i>Vyučovací předmět Matematika</i>		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
6.	- směnný kurz - pojem procento - čtení z grafu - sestrojování grafů	- chápe pojem procento jako vyjádření setiny z určité části, používá symbol % - vytváří a čte diagramy - provádí početní operace s desetinnými čísly - řeší slovní úlohy z praxe
7.	- pojem procento - kladné a záporné číslo (situace ze života – dluhy) - početní operace - úměra - trojčlenka	- chápe pojem procento jako vyjádření setiny z určité části, používá symbol % - rozlišuje kladná a záporná čísla - provádí operace s celými čísly - analyzuje a řeší jednoduché problémy, modeluje konkrétní situace, v nich využívá poznatky z oboru celých čísel - chápe trojčlenku, využívá ji při řešení slovních úloh - určí vztah přímé a nepřímé úměrnosti
8.	- procento, procentová část, základ, počet procent - rovnice (úlohy o nákupech) - statistické diagramy - výrazy	- chápe alternativní vyjadřování části celku různými způsoby (procentem, desetinným číslem, zlomkem), vypočítá 50 %, 25 %, 20 %, 10 %, 5 % bez přechodu přes 1 % - vypočítá 1 % jako setinu celku - vypočítá procentovou část (i větší než celek), je-li dán základ a počet procent - vypočítá základ, je-li dána procentová část a počet procent - vypočítá počet procent, je-li dána procentová část a základ - řeší aplikační úlohy na procenta - užívá a zapisuje vztah rovnosti - chápe vztah rovnosti a zápis rovnosti, vlastnosti rovnosti - chápe pojem kořen rovnice, význam zkoušky,

		využívá ekvivalentní úpravy při řešení rovnic - vytváří a čte diagramy - zápis slovního textu pomocí výrazů
9.	- rovnice - finanční matematika – jednoduché úrokování a složené úrokování	- používá soustav rovnic k řešení slovních úloh - rozumí vztahu proměnné a závislé proměnné - chápe pojmy peníze, inflace, jednoduché a složené úrokování, úrok, daň - řeší úlohy z praxe

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené na vesnici, vlastní zpracování

Tabulka 4 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Výchova k občanství

Vzdělávací oblast Člověk a společnost		
Vyučovací předmět Výchova k občanství		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
6.	- rozpočet domácnosti - příjmy a výdaje domácnosti - vyrovnaný, schodkový a přebytkový rozpočet - bankovní účet - hotovostní a bezhotovostní placení	- chápe význam rozpočtu domácnosti - dokáže posoudit hospodaření s rodinným rozpočtem
7.	- hospodářský život – hospodaření, rozpočet, majetek, vlastnictví, ochrana majetku - majetek a vlastnictví – formy vlastnictví a jejich ochrana; funkce a podoby peněz; hospodaření s penězi a různými formami vlastnictví; rozpočet rodiny, význam daní a různé formy placení, bankovní účet, hotovostní a bezhotovostní placení, debetní a kreditní platební karta - principy tržního hospodářství – nabídka, poptávka, principy a podstata fungování trhu, bankovníctví; nejčastější právní formy podnikání; sociální politika státu - vnímání a interpretace mediálních sdělení a reality	- dokáže se rozhodnout, jak vhodně nakládat s penězi - popíše, ze kterých zdrojů pochází příjmy státu a do kterých důležitých oblastí stát směřuje výdaje - rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví (uvede příklady); objasní zásady ochrany duševního vlastnictví a uplatňuje je; objasní vlastní zásady zacházení s penězi a se svým i svěřeným majetkem - rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát usměrňuje své výdaje (uvede příklady); na příkladech vyloží podstatu fungování trhu; vysvětlí, jakou funkci plní banky - charakterizuje možná korupční prostředí a nebezpečí korupce pro společnost; uvede příklady protikorupčních opatření - rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany

8.	- rozdíl mezi úrokem placeným a přijatým, nakládání s volnými finančními prostředky, zhodnocení volných finančních prostředků, deficit, inflace	- chápe pojmy peníze, inflace, jednoduché a složené úrokování, úrok, daň
9.	- nabídka a poptávka - pojištění - DPH - reklamace výrobku - práva spotřebitele	- chápe pojmy trh, peníze, inflace - řeší úkoly z praxe - chápe pojmy právo a spravedlnost – právo na reklamaci

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené na vesnici, vlastní zpracování

Tabulka 5 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Výchova ke zdraví
Vzdělávací oblast Člověk a zdraví

<i>Vyučovací předmět Výchova ke zdraví</i>		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
7.	- ekonomika domácnosti	- vyhodnotí současnou ekonomickou zatíženost rodiny a posoudí možná opatření, včetně správného zacházení a hospodaření s penězi
9.	- rodina – ekonomické a právní otázky	- vyhodnotí současnou ekonomickou zatíženost rodiny a posoudí možná opatření, včetně správného zacházení a hospodaření s penězi

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené na vesnici, vlastní zpracování

2. Analýza školního vzdělávacího plánu základní školy zřízené ve městě

S platností od 1. září 2013 byl školní vzdělávací program základní školy doplněn v učebních osnovách o téma finanční gramotnosti, a to formou přímého zapracování do školního vzdělávacího programu a to tak, aby byly naplněny výchovné a vzdělávací cíle RVP ZV.

Téma finanční gramotnosti bylo pověřenými pracovníky implementováno do školního vzdělávacího programu na 2. stupni do vzdělávacích oblastí Matematika a její aplikace, Člověk a společnost, Člověk a svět práce. V rámci vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace se finanční gramotnost vyučuje v předmětu Matematika. Cílem předmětu je využití matematických dovedností v běžném životě a získání matematické gramotnosti, která je úzce spojena s gramotností finanční. V oblasti Člověk a společnost je finanční gramotnost implementována do vyučovacího předmětu Občanská výchova.

V rámci předmětu Občanská výchova se mj. žáci seznamují s hospodářským životem a činností institucí a orgánů. Problematika finanční gramotnosti se dále dle předloženého ŠVP základní školy promítá v oblasti Člověk a svět práce ve vyučovacím předmětu Pracovní činnosti. Tento předmět vede žáky k pozitivnímu vztahu k práci a pracovním návykům, ale také se cíleně zaměřuje v okruhu Provoz a údržba domácnosti na rozvíjení poznatků v oblasti ekonomiky domácnosti, platebního styku a v neposlední řadě i vlivu medií na společnost.

Problematika finanční gramotnosti byla v rámci ŠVP začleněna také do průřezových témat Osobnostní a sociální výchova a Mediální výchova. Průřezová témata jsou součástí učiva vyučovacích předmětů a nevyučují se na škole samostatně.

Na základě předloženého školního vzdělávacího programu základní školou byly vyhotoveny níže uvedené tabulky 6, 7 a 8, které uvádějí, do jakých vzdělávacích oblastí a výukových předmětů bylo téma finanční gramotnosti zařazeno. Zároveň je v tabulkách popsán obsah učiva a očekávané výstupy žáka v jednotlivých ročnících v daném předmětu.

Tabulka 6 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Matematika

Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace		
<i>Vyučovací předmět Matematika</i>		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
6.	- přirozená čísla, desetinná čísla (slovní úlohy)	- užívá logickou úvahu a kombinační úsudek při řešení úloh a problémů
7.	- celá čísla – kladné a záporné číslo (slovní úlohy) - úměra - trojčlenka - procenta – orientačně	- rozlišuje kladné a záporné hodnoty čísel, počítá s celými čísly - chápe trojčlenku a využívá ji při řešení úloh z praxe - sestavuje grafy
8.	- co je procento - na procenta s trojčlenkou - procenta kolem nás - úroková míra, úrok - promile - rovnice (slovní úlohy) - výrazy v matematice i v životě	- vypočítá procentovou část, celek (základ) a počet procent - řeší aplikační úlohy na procenta - matematizuje jednoduché reálné situace s využitím úrokové míry - formuje a řeší reálnou situaci pomocí rovnic - matematizuje jednoduché reálné situace

9.	- rovnice a soustavy rovnic (slovní úlohy)	- formuje a řeší reálnou situaci pomocí soustavy rovnic
----	--	---

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené ve městě, vlastní zpracování

Tabulka 7 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Občanská výchova

Vzdělávací oblast Člověk a společnost		
<i>Vyučovací předmět Občanská výchova</i>		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
6.	- rozpočet - média	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti - kritický přístup k mediálním informacím - vyjádří svůj přístup k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování
7.	- naše potřeby - majetek a vlastnictví - mít nebo být - ekonomika domácnosti	- na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz
8.	- ten umí to a ten zas tohle - přejete si prosím? - nakupujeme - základní práva a svobody	- na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz - rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti - přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí - rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR, jejich orgánů a institucí
9.	- stát a národní hospodářství - státní rozpočet - záchytná sociální síť - peněžní ústavy - právní subjekty podnikání - ochrana majetku smlouvy	- rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví a způsoby jejich ochrany, uvede příklady - objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti, dodržuje zásady hospodárnosti a vyhýbá se rizikům při hospodaření s penězi - vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je použít - rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu,

		a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje - uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané - na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení - uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení - uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu - uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané - objasní právní úpravy – vlastnictví
--	--	---

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené ve městě, vlastní zpracování

Tabulka 8 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Pracovní činnosti

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce		
Vyučovací předmět Pracovní činnosti		
Ročník	Obsah učiva	Očekávané výstupy
8.	- ekonomika domácnosti - rozpočet - příjmy a výdaje - platby a úspory - hotovostní a bezhotovostní platební styk	- má přehled o současných možnostech platebního styku

Zdroj: ŠVP základní školy zřízené ve městě, vlastní zpracování

2.1.2 Shrnutí – implementace Standardů finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů vybraných škol

Na základě získaných a výše popsaných údajů lze konstatovat, že základní škola zřízená na vesnici i městská základní škola zapracovaly problematiku finanční gramotnosti do vlastních školních vzdělávacích programů v souladu se Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání.

Základní škola zřízená na vesnici integrovala učivo a očekávané výstupy tematických okruhů Peníze, Hospodaření domácnosti a Finanční produkty do výuky předmětu Matematika a dále do předmětů s názvy Výchova k občanství a Výchova ke zdraví. Základní škola nacházející se ve městě implementovala obsah předmětného standardu do výuky předmětů Matematika, Občanská výchova a předmětu Pracovní činnosti. Ačkoliv každá ze základních škol nazývá vyučovací předměty trochu jinak (vyjma vyučovacího

předmětu Matematika), zařazení obsahu učiva a očekávaných výstupů vztahujících se k problematice finanční gramotnosti obou škol je v jednotlivých ročnících velmi podobné.

Zpracování školních vzdělávacích programů obou základních škol bylo přehledné, jak pro orientaci v textu, tak získání potřebných údajů z grafického zpracování.

2.2 Šetření úrovně znalostí žáků v oblastech, které byly zahrnuty do Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání

Tato kapitola stanovuje cíl práce, zabývá se metodologickými otázkami šetření a specifikuje postup při přípravě a realizaci samotného šetření. Následně je provedena slovní analýza a grafické znázornění získaných dat v rámci šetření úrovně znalostí žáků z předmětných oblastí.

2.2.1 Cíl šetření

Cílem šetření je zmapování úrovně znalostí žáků na dvou vybraných základních školách (základní škola na vesnici, základní škola ve městě), a to v oblastech, které byly zahrnuty do standardů finanční gramotnosti vytyčených v dokumentu *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. Cílový stav úrovně finančního vzdělávání žáků druhého stupně je konkrétně vymezen ve Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání. V tematických okruzích Peníze, Hospodaření domácnosti a Finanční produkty je specifikován obsah a očekávané výsledky vzdělávacího procesu v oblasti finanční gramotnosti. Dotazník, který byl využit v rámci předmětného šetření, byl vytvořen s ohledem na obsah výše popsaného standardu.

2.2.2 Metoda a organizace dotazníkového šetření

K realizaci zmapování úrovně znalostí žáků byl použit dotazník, prostřednictvím kterého byla získána potřebná data pro další zpracování. Finální podoba dotazníku použitá ke zmapování úrovně znalostí žáků ve výše uvedených oblastech je přílohou 1 této bakalářské práce. Takto zpracovaná podoba dotazníku byla předložena žákům 9. tříd dvou základních škol (základní škola zřízená na vesnici a základní škola zřízená ve městě) blíže specifikovaných v kapitole 2. Žáci 9. tříd byli pro toto šetření zvoleni z důvodu absolvování největší části výuky, do které byla zařazena problematika finanční gramotnosti.

Samotnému dotazníkovému šetření předcházel předvýzkum. Předvýzkum proběhl 14 dní před zadáním samotného dotazníku. Dotazník byl předložen 10 dětem ve věku 14–15 let,

tj. dětem ve věku šetřeného vzorku. Vzhledem k tomu, že všechny položky z dotazníku byly respondentům jasné a srozumitelné, nebyly v předloženém dotazníku v předvýzkumu provedeny žádné změny. Dotazník použitý v předvýzkumu byl identický s dotazníkem, který byl použit v rámci šetření úrovně znalostí žáků, jež proběhlo v únoru roku 2015. Z důvodu zajištění správného vyplnění dotazníků a vysoké návratnosti jsem byla přítomna jejich vyplňování a sběru.

Dotazník byl vytvořen tak, aby jeho obsah byl v souladu s obsahem a očekávanými výsledky uvedenými ve Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání a zároveň jasný a srozumitelný pro žáky. V úvodu dotazníku se žáci seznámili s účelem dotazníku a dále s tím, že dotazník je anonymní a získaná data budou určena pouze pro účely této bakalářské práce. Dotazník byl předložen žákům na začátku hodiny. Na odevzdání jim nebyl stanoven žádný časový limit.

Jak je uvedeno výše, vlastní dotazník je anonymní a byl vytvořen pro účely této bakalářské práce. Dotazník se skládá ze dvou částí, a to z části nevědomostní a z části vědomostní. Část nevědomostní obsahuje 7 otázek, které jsou zaměřeny především na oblast hospodaření s kapesným žáků. Vědomostní část dotazníku se skládá ze 17 otázek, které zjišťují úroveň znalostí žáků v oblastech uvedených ve standardech. Otázky ve znalostní části dotazníku jsou vytvořeny v souladu s obsahem jednotlivých tematických okruhů Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání a dále v souladu se školními vzdělávacími programy obou vybraných základních škol. Z důvodu rozsahu dotazníku a lepší spolupráce se žáky, kdy volí pouze z nabídnutých odpovědí tu správnou, jsou všechny otázky uvedené v dotazníku koncipovány jako uzavřené.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 18 žáků ze základní školy zřízené na vesnici a 49 žáků ze základní školy z města. Díky řízené distribuci dotazníků byla jejich návratnost 100%. Vzhledem k tomu, že 2 vrácené dotazníky ze základní školy ve městě byly vyplněny pouze z části (nebyla zcela vyplněna vědomostní část), byly tyto dotazníky vyřazeny z dalšího zpracování. Celkem bylo tedy do šetření zařazeno 18 dotazníků ze základní školy na vesnici a 47 dotazníků z městské školy.

2.2.3 Analýza a prezentace výsledků dotazníkového šetření dle jednotlivých položek dotazníku

1. Jak často dostáváš kapesné?

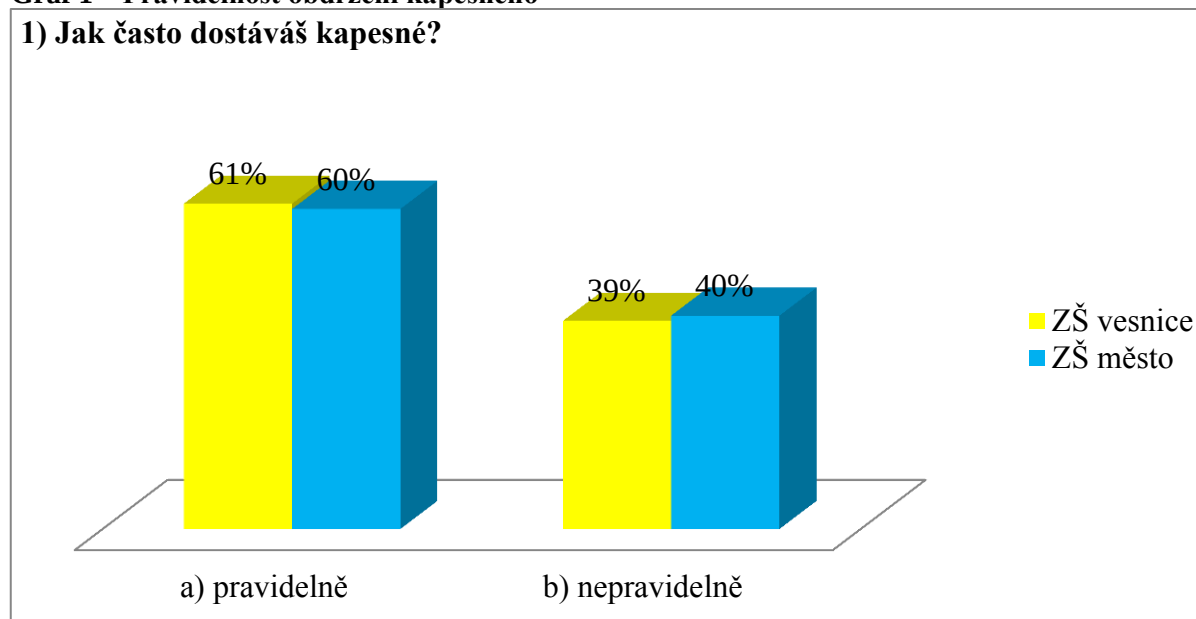
a) pravidelně (každý týden, 1× za měsíc,...)

b) nepravidelně (občas, výjimečně, k narozeninám, k Vánocům,...)

První otázka dotazníkového šetření byla zaměřena na to, zda žáci dostávají kapesné pravidelně či ne. Z níže uvedeného grafu 1 je patrné, že nadpoloviční většina žáků obou základních škol (61 % žáků ze základní školy z vesnice a 60 % žáků ze základní školy z města) dostává kapesné v pravidelných intervalech. Skutečnost, že žáci obdrží kapesné pravidelně, je vede k tomu, že se učí sestavit si svůj vlastní rozpočet, se kterým jsou schopni hospodařit po určitou, jim známou dobu.

Graf 1 – Pravidelnost obdržení kapesného

1) Jak často dostáváš kapesné?

Zdroj: Vlastní šetření

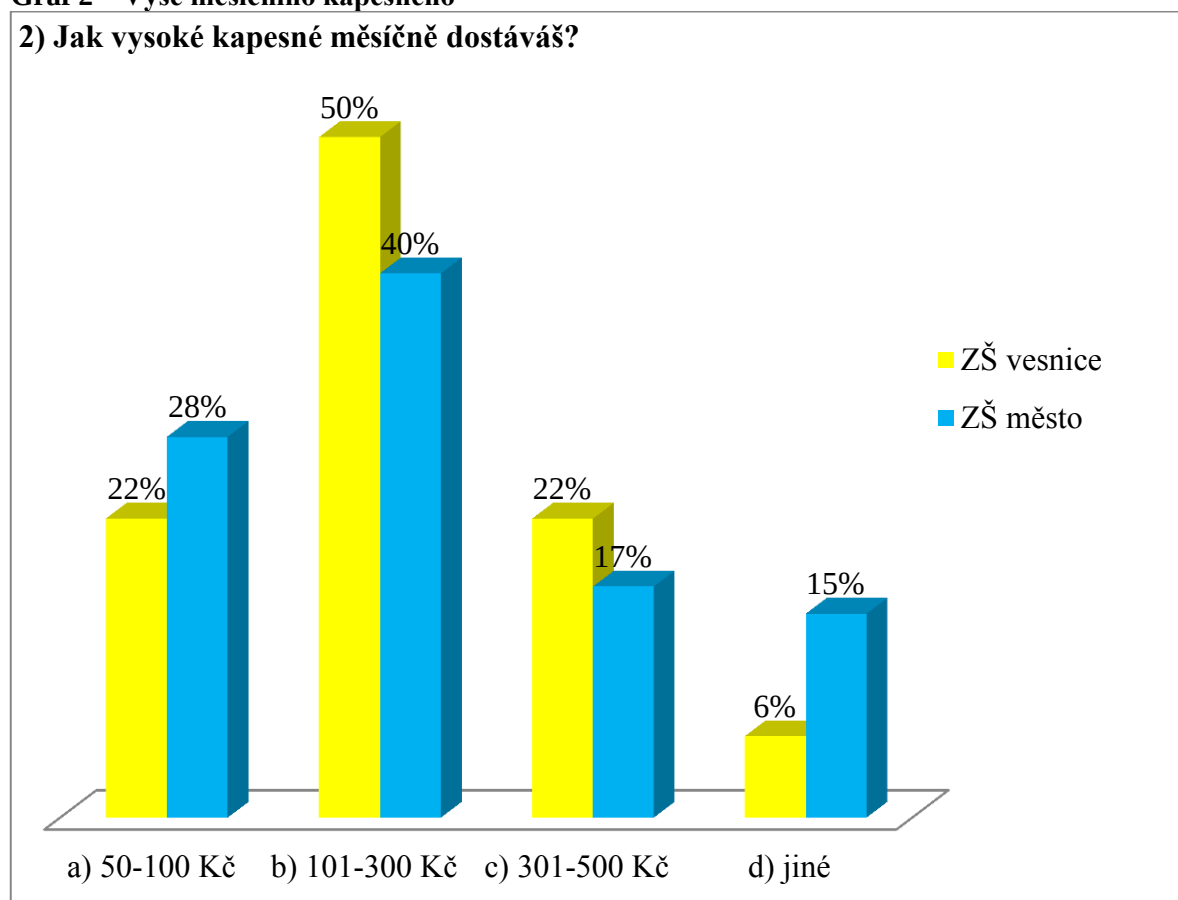
2. Jak vysoké kapesné měsíčně dostáváš?

- a) 50–100 Kč
- b) 101–300 Kč
- c) 301–500 Kč
- d) jiné

Graf 2 ukazuje, v jakých nabídnutých finančních intervalech se pohybuje výše měsíčního kapesného žáků základních škol. Z grafu je zřejmé, že žáci 9. tříd obou základních škol dostávají od rodičů nejčastěji kapesné v rozmezí od 101 do 300 Kč. Při bližším srovnání výsledků lze dále z grafu vyčíst, že 28 % žáků z městské školy dostává méně než 100 Kč na měsíc, avšak 15 % žáků dostává jiné kapesné, než je uvedené v nabídnutých možnostech. Vzhledem k uvedeným intervalům lze očekávat, že možnost „jiné“ byla žáky zaškrtnuta v případě, kdy získávají vyšší kapesné než 500 Kč na měsíc.

Graf 2 – Výše měsíčního kapesného

2) Jak vysoké kapesné měsíčně dostáváš?

Zdroj: Vlastní šetření

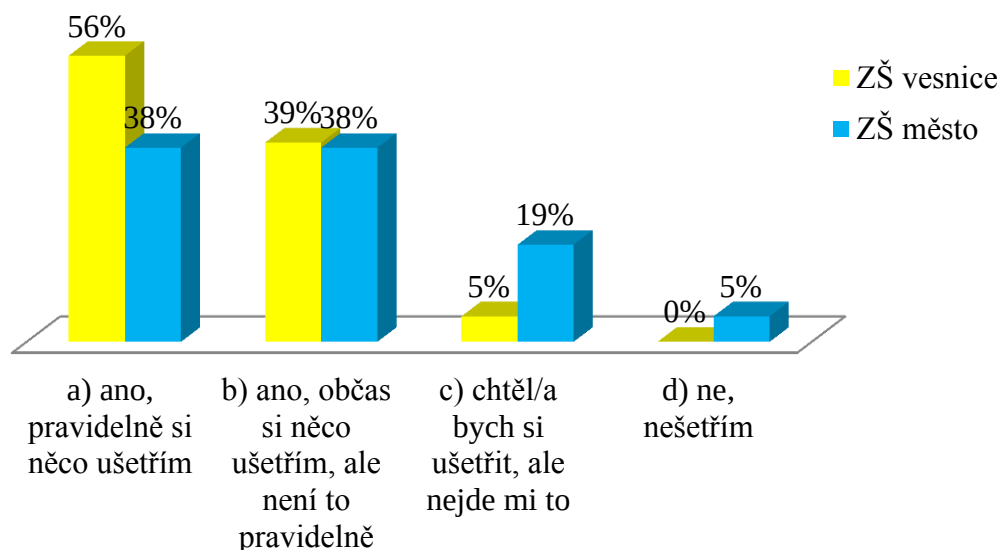
3. Ušetříš si nějaké peníze z obdrženého kapesného?

- a) ano, pravidelně si něco ušetřím
- b) ano, občas si něco ušetřím, ale není to pravidelně
- c) chtěl/a bych si ušetřit, ale nejde mi to
- d) ne, nešetřím

Graf 3 znázorňuje, zda si žáci dokážou ušetřit část peněz z kapesného. Žákům byly v této položce nabídnuty 4 možnosti odpovědí. U žáků ze základní školy na vesnici převažovala v nadpoloviční většině (56 %) odpověď, že si pravidelně něco ušetří, zatímco žáci z městské školy uvedli (ve stejné výši 38 %), že si pravidelně něco ušetří a občas si něco ušetří, ale není to pravidelně. Z uvedených výsledků je dále patrné, že žáci z města v poměrně vysokém zastoupení (19 %) by měli snahu něco si z kapesného ušetřit, ale nejde jim to. Při hodnocení výsledků této otázky bylo příjemné zjištění, že nikdo z žáků základní školy na vesnici neuvedl odpověď d), tj. že neušetří z kapesného nic, oproti 2 žákům z města, kteří tuto odpověď označili.

Graf 3 – Úspora z kapesného

3) Ušetříš si nějaké peníze z obdrženého kapesného?

Zdroj: Vlastní šetření

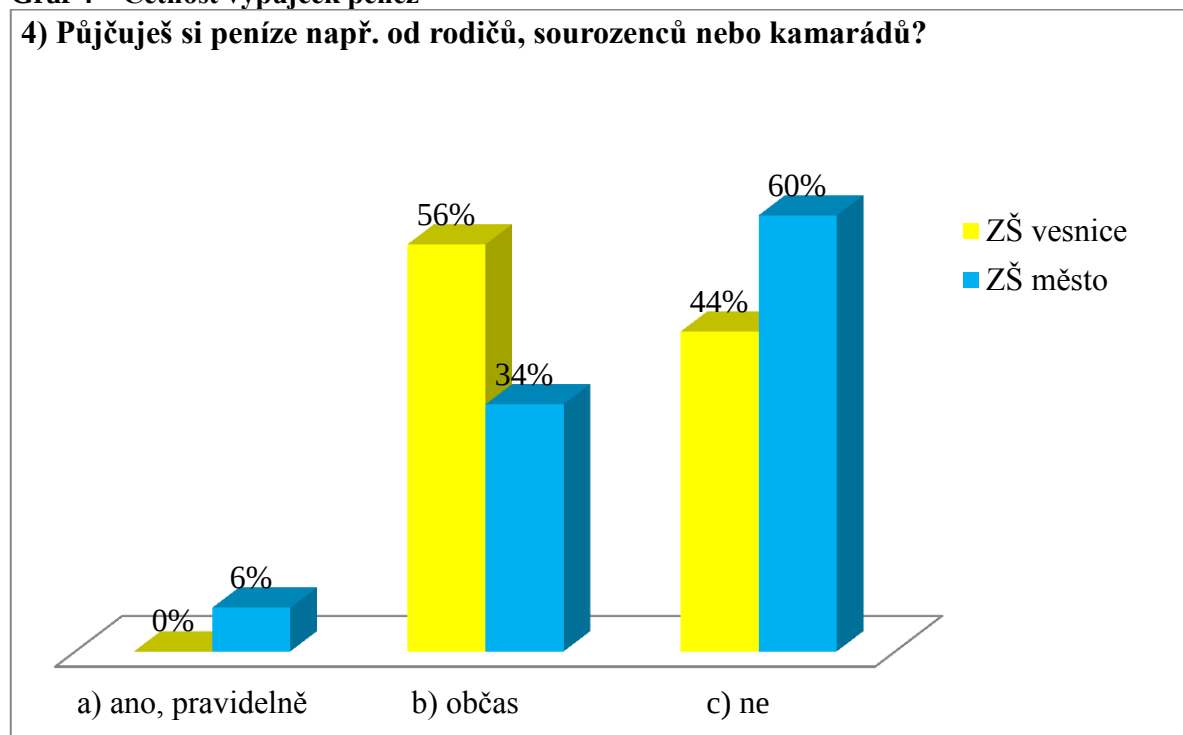
4. Půjčuješ si peníze např. od rodičů, sourozenců nebo kamarádů?

- a) ano, pravidelně
- b) občas
- c) ne

Nadpoloviční většina žáků z městské školy (60 %) na výše uvedenou otázku týkající se četnosti půjčování peněz uvedla, že si peníze nepůjčuje, zatímco více jak polovina oslovených žáků (56 %) navštěvující základní školu na vesnici uvedla, že si občas peníze půjčuje. Srovnáme-li odpovědi žáků základní školy z vesnice na tuto otázku s odpovědi žáků této školy na otázku předchozí, ze kterého vyšlo, že si 56 % žáků část kapesného ušetří, vznikne zřejmý nesoulad mezi těmito zjištěními. Zajímavé je také srovnání zjištěných výsledků u městské základní školy, ze kterých vyplývá, že žáci z města si v 60 % peníze nepůjčují, avšak tito žáci, dle výsledku předchozí otázky, mají větší problémy s ušetřením peněz z obdrženého kapesného.

Graf 4 – Četnost výpůjček peněz

4) Půjčuješ si peníze např. od rodičů, sourozenců nebo kamarádů?

Zdroj: Vlastní šetření

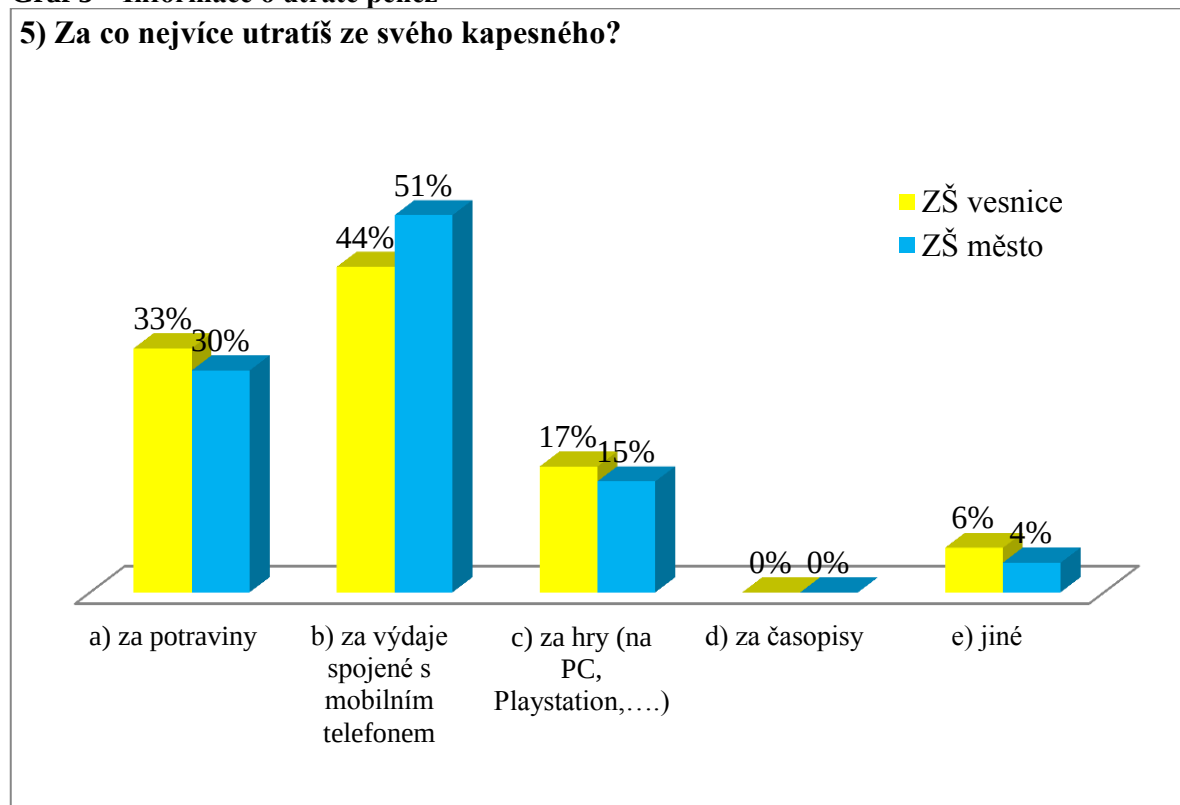
5. Za co nejvíce utratíš ze svého kapesného?

- a) za potraviny (pití, cukrovinky, ovoce, chipsy,...)
- b) za výdaje spojené s mobilním telefonem
- c) za hry (na PC, Playstation,...)
- d) za časopisy
- e) jiné

Žáci obou základních škol v dotazníku uvedli, že největší část peněz ze svého kapesného utratí za výdaje spojené s mobilním telefonem a za potraviny. Následují výdaje za hry a jiné zboží nebo služby. Srovnáme-li poměr výdajů žáků z pohledu jednotlivých škol, lze konstatovat, že procentuální rozložení výdajů za zboží nebo službu je přibližně stejné, z čehož lze vyvozovat, že žáci ve stejné věkové kategorii preferují podobné zboží nebo služby.

Graf 5 – Informace o útratě peněz

5) Za co nejvíce utratíš ze svého kapesného?

Zdroj: Vlastní šetření

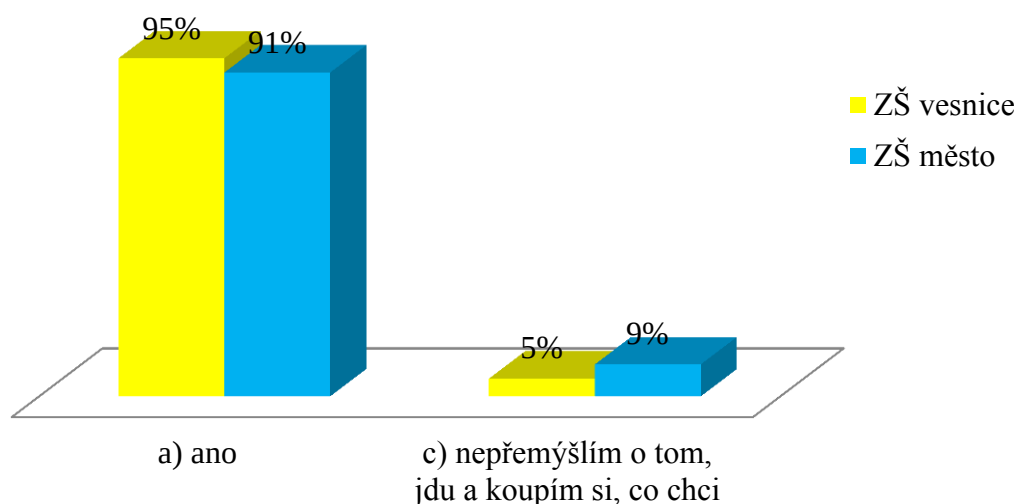
6. Před tím, než si něco koupíš, přemýšlíš o tom, zda si to můžeš dovolit?

- a) ano
- b) nepřemýšlím o tom, jdu a koupím si, co chci

V této otázce převažovala shodná odpověď žáků obou základních škol, a to, že přemýšlí o tom, zda si mohou dovolit něco koupit, ještě před tím, než si to koupí. Odpověď *ano* uvedlo celkem 17 dotázaných žáků z vesnické základní školy a 43 dotázaných žáků z městské školy. Pouze 1 žák ze základní školy z vesnice a 4 žáci z městské základní školy uvedli, že o koupi nepřemýšlí a koupí si, co chtějí. S touto otázkou byla spojena následující otázka týkající se toho, zda se žáci radí o svých výdajích s rodiči.

Graf 6 - Úvaha žáků nad útratou kapesného

6) Před tím, než si něco koupíš, přemýšlíš o tom, zda si to můžeš dovolit?

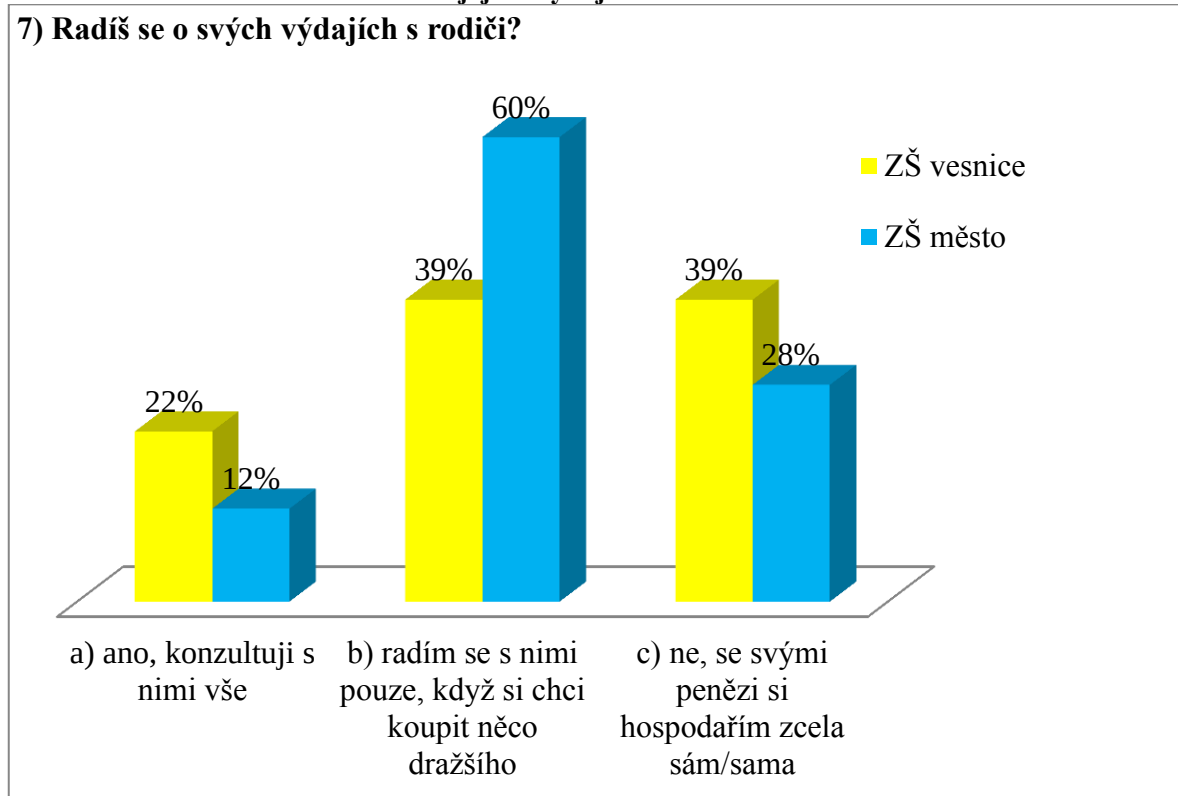
Zdroj: Vlastní šetření

7. Radíš se o svých výdajích s rodiči?

- a) ano, konzultuji s nimi vše
- b) radím se s nimi pouze, když si chci koupit něco dražšího
- c) ne, se svými penězi si hospodařím zcela sám/sama

Na otázku, zda se žáci radí o svých výdajích s rodiči, označili žáci městské školy nejčastěji odpověď b) *radím se s nimi pouze, když si chci koupit něco dražšího* (60 %) a následovala odpověď c) *ne, se svými penězi si hospodařím zcela sám/sama* (28 %). Pouze 12 % dotázaných žáků z města uvedlo, že veškeré nákupy konzultují s rodiči. Žáci z vesnické základní školy na otázku týkající se konzultace výdajů s rodiči odpovídali trochu odlišně, viz Graf 7. Z porovnání odpovědí žáků obou základních škol vyplývá, že žáci základní školy zřízené na vesnici se častěji radí se svými rodiči o svých výdajích, ale zároveň se zde nachází větší počet žáků, kteří si se svými penězi hospodaří zcela sami.

Graf 7 – Konzultace žáků s rodiči o jejich výdajích

Zdroj: Vlastní šetření

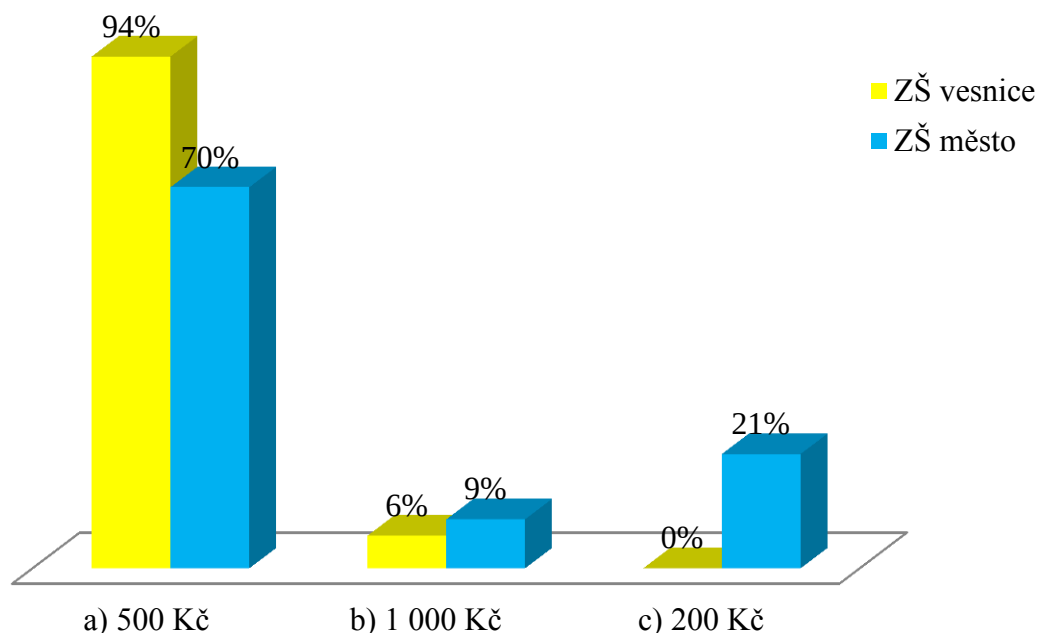
8. Uved', jak velký úrok připíše banka za rok ke vkladu 10 000 Kč, je-li vklad úročen 5% roční úrokovou mírou? V úvahu není brána srážková daň.

- a) 500 Kč
- b) 1 000 Kč
- c) 200 Kč

Vzhledem k tomu, že téma úročení je zahrnuto do Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro žáky 2. stupně v oblasti nazvané Finanční produkty, byl do položek dotazníku zahrnut výše uvedený příklad v otázce 8. Správná odpověď na výše uvedenou otázku je odpověď a) 500 Kč. Jak můžeme vyčíst z grafu, drtivá většina žáků obou základních škol odpověděla správně. Žáci vesnické základní školy úspěšně odpověděli dokonce v 94 %, tj. 17 žáků z 18. Nejčastější chybnou odpovědí žáků městské základní školy, a to v 21 %, byla odpověď c) 200 Kč.

Graf 8 – Praktický příklad na připsaný úrok

8) Uved', jak velký úrok připíše banka za rok ke vkladu 10 000 Kč, je-li vklad úročen 5% roční úrokovou mírou? V úvahu není brána srážková daň.

Zdroj: Vlastní šetření

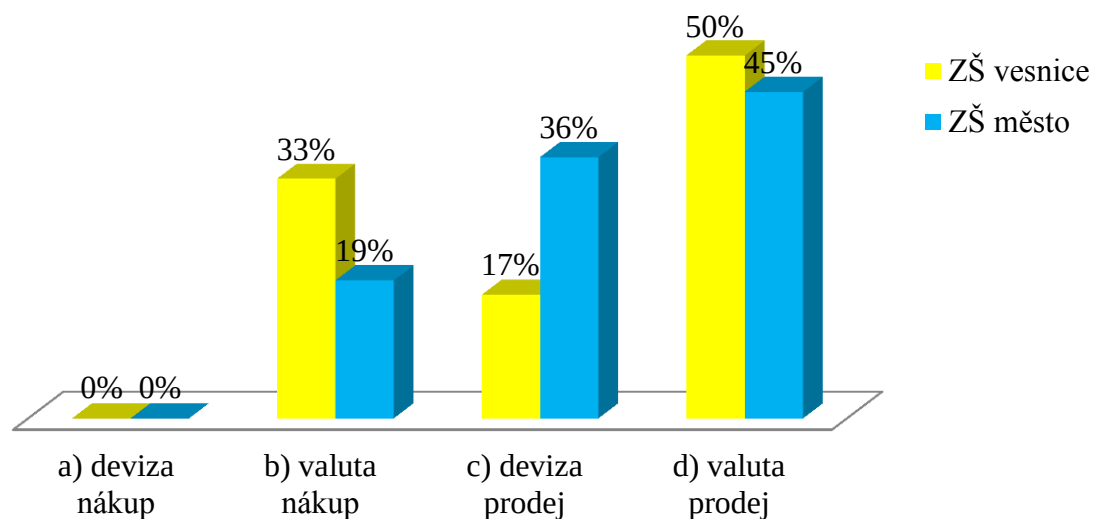
9) Uved', ze kterého níže uvedeného názvu sloupce kurzovního lístku zjistíš, kolik Kč zaplatíš za 1 Euro, chceš-li si pořídit na cestu do Rakouska 50 Eur.

- a) deviza nákup
- b) valuta nákup
- c) deviza prodej
- d) valuta prodej

Směnárenská činnost, tj. nákup a prodej deviz a valut, je jednou ze služeb bank, se kterou by měli být v rámci výuky finanční gramotnosti žáci seznámeni. Cílem této otázky je zjistit, zda se žáci orientují v kurzovním lístku. Správně na výše položenou otázku odpovědělo 50 % žáků vesnické základní školy a 45 % městské základní školy. 33 % žáků vesnické základní školy se chybně domnívá, že cenu 1 Eura zjistí ve sloupci *valuta nákup*, a 36 % žáků z městské základní školy si mylně myslí, že příslušnou částku v Kč za 1 Euro zjistí v názvu sloupce *deviza prodej* kurzovního lístku. Otázkou zůstává, zda žáci znají jednotlivé pojmy vztahující se k devizám a valutám, nebo své odpovědi v tomto případě pouze tipovali.

Graf 9 - Orientace žáků vybraných základních škol v kurzovním lístku při nákupu valuty

9) Uved', ze kterého níže uvedeného názvu sloupce kurzovního lístku zjistíš, kolik Kč zaplatíš za 1 Euro, chceš-li si pořídit na cestu do Rakouska 50 Eur.

Zdroj: Vlastní šetření

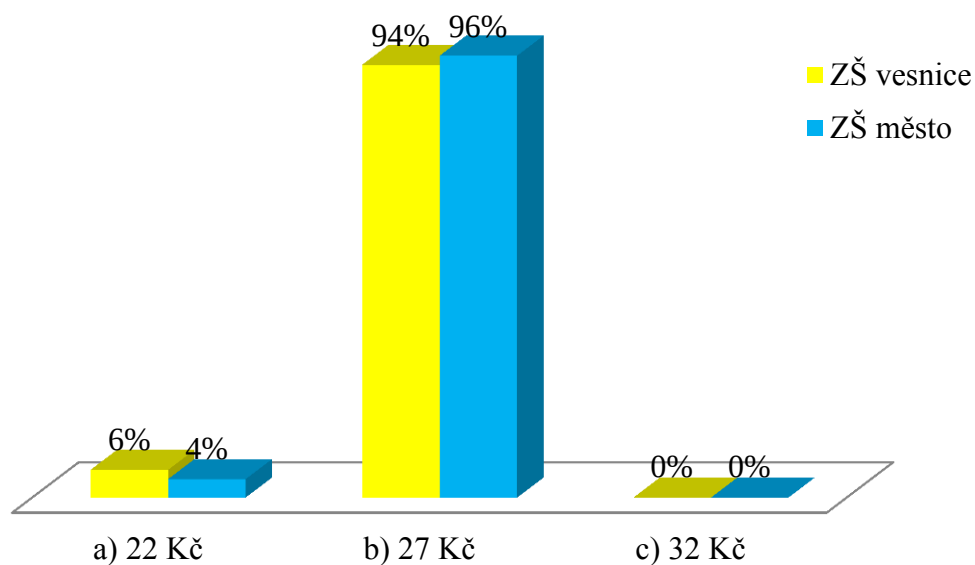
10) Kolik Kč přibližně stojí 1 Euro v současné době, tj. v únoru 2015?

- a) 22 Kč
- b) 27 Kč
- c) 32 Kč

Položka 10 v předemtném dotazníku zjišťovala, zda je žákům známo, kolik korun přibližně stojí 1 Euro. U této položky dotazníku bylo možné zvolit jednu ze tří možností, a to 22 Kč, 27 Kč nebo 32 Kč za 1 Euro. Jak ukazuje graf 10, téměř všichni žáci obou základních škol správně odpověděli, že cena 1 Eura byla v danou dobu přibližně 27 Kč. Pouze 1 žák z vesnické základní školy a 2 žáci z městské školy na danou otázku odpověděli špatně.

Graf 10 – Orientace žáků vybraných základních škol v kurzu ceny Kč za 1 Euro v dané době

10) Kolik Kč přibližně stojí 1 EURO v současné době, tj. v únoru 2015?

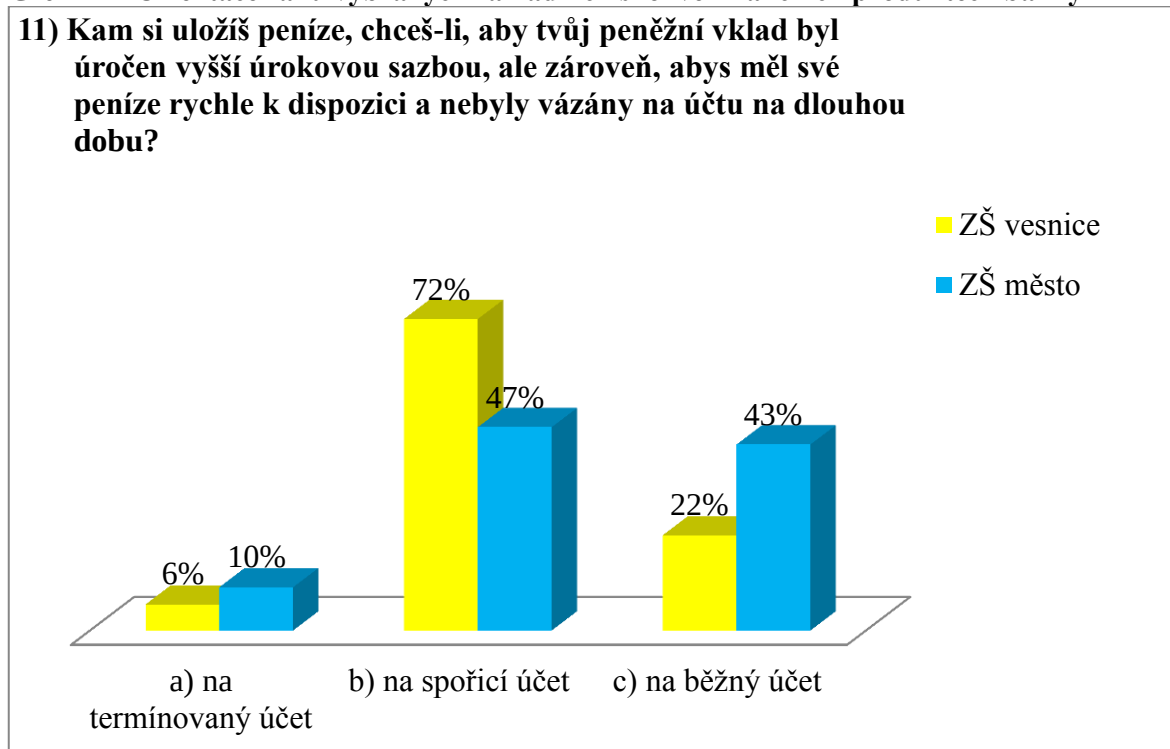
Zdroj: Vlastní šetření

11) Kam si uložíš peníze, chceš-li, aby tvůj peněžní vklad byl úročen vyšší úrokovou sazbou, ale zároveň, abys měl/a své peníze rychle k dispozici a nebyly vázány na účtu dlouhou dobou?

- a) na termínovaný účet
- b) na spořicí účet
- c) na běžný účet

Dle výsledků uvedených v Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání by měli žáci 2. stupně umět uvést a porovnat nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky. Graf 11 znázorňuje odpovědi žáků na otázku týkající se znalosti základních produktů na finančním trhu pro investování. 72 % dotázaných žáků z vesnické základní školy a 47 % dotázaných žáků z městské školy by správně uložilo své peníze na spořicí účet. Nejčastější chybnou odpovědí byla odpověď c) – 22 % dotázaných žáků z vesnice a 43 % dotázaných žáků z města by uložilo své peníze na běžný účet.

Graf 11 – Orientace žáků vybraných základních škol ve finančních produktech banky

Zdroj: Vlastní šetření

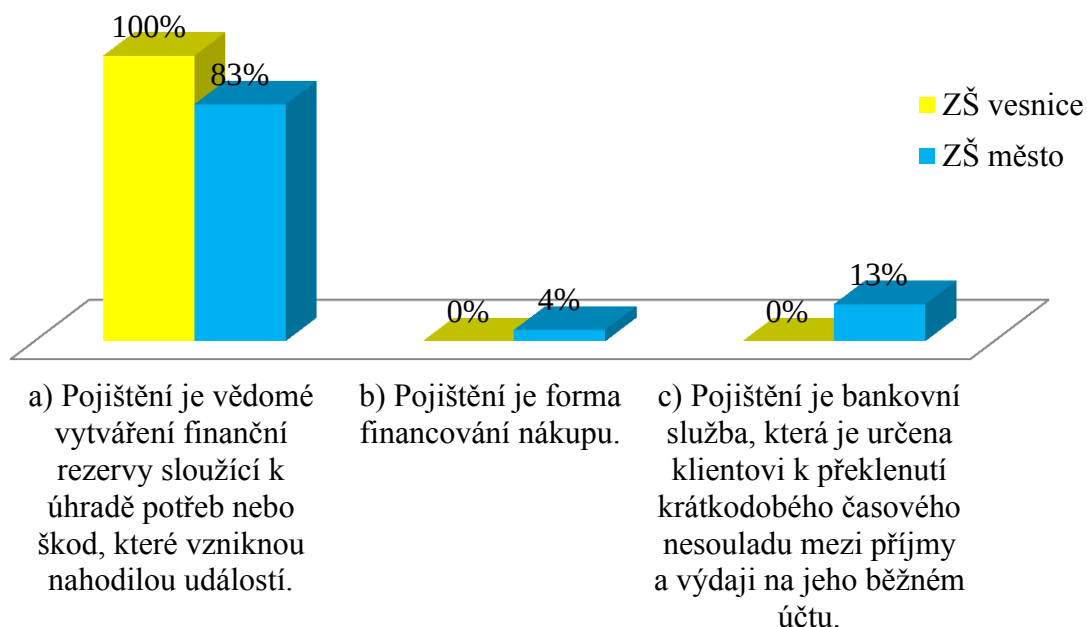
12) Vyber správné tvrzení:

- a) Pojištění je vědomé vytváření finanční rezervy sloužící k úhradě potřeb nebo škod, které vzniknou nahodilou událostí.
- b) Pojištění je forma financování nákupu.
- c) Pojištění je bankovní služba, která je určena klientovi k překlenutí krátkodobého časového nesouladu mezi příjmy a výdaji na jeho běžném účtu.

Vzhledem k tomu, že na základě Standardů finanční gramotnosti bylo téma pojišťovnictví zařazeno do dalších kurikulárních dokumentů, byla také do předmětného dotazníku zařazena otázka 12 vztahující se k tomuto tématu, a to v podobě základní znalosti definice pojištění. 100 % dotázaných z vesnické základní školy vybralo správné tvrzení a) *Pojištění je vědomé vytváření finanční rezervy sloužící k úhradě potřeb nebo škod, které vzniknou nahodilou událostí*. Dotázaní žáci základní školy ve městě uvedli tuto odpověď v 83 % (39 žáků). Z této školy se našlo 6 žáků, kteří si myslí, že prostřednictvím pojištění lze překlenout krátkodobý časový nesoulad mezi příjmy a výdaji na běžném účtu.

Graf 12 – Co je pojištění?

12) Vyber správné tvrzení:

Zdroj: Vlastní šetření

13) Co je to debetní platební karta?

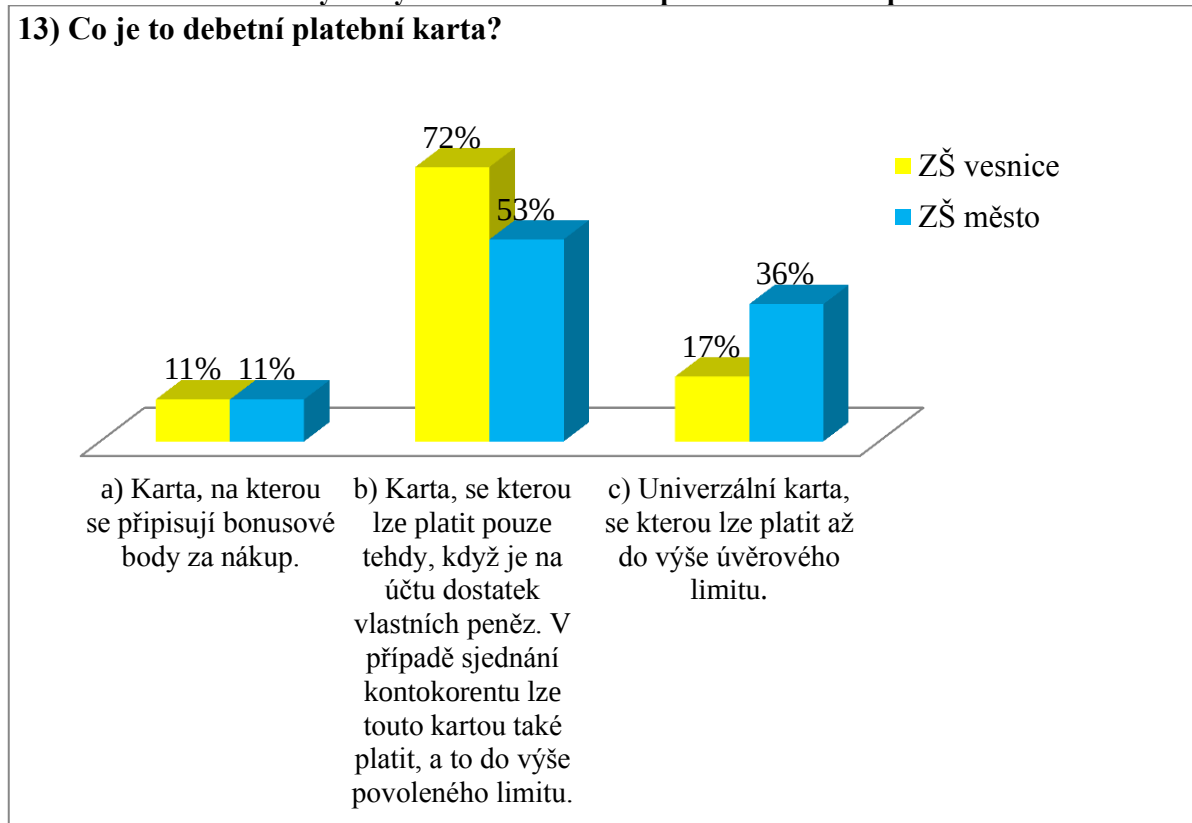
- a) Karta, na kterou se připisují bonusové body za nákup.
- b) Karta, se kterou lze platit pouze tehdy, když je na účtu dostatek vlastních peněz.

V případě sjednání kontokorentu lze touto kartou také platit, a to do výše povoleného limitu.

- c) Univerzální karta, se kterou lze platit až do výše úvěrového limitu.

Cílem otázky 13 bylo ověření znalostí žáků v oblasti finančních produktů. Konkrétně byli respondenti tázáni, zda ví, co je to debetní platební karta. Žáci obou základních škol v nadpoloviční většině odpověděli, že se jedná o kartu, se kterou lze platit pouze tehdy, když je na účtu dostatek peněz, a v případě sjednání kontokorentu lze s touto kartou také platit do výše limitu (blíže viz Graf 13). Odpověď c), tj. debetní platební karta je univerzální karta, se kterou lze platit až do výše úvěrového limitu, zvolilo 17 % dotázaných respondentů základní školy na vesnici a více než $\frac{1}{3}$ žáků městské základní školy. 11 % respondentů z obou základních škol se domnívá, že se jedná o kartu, na kterou se připisují bonusové body za nákup.

Graf 13 – Znalost žáků vybraných škol o finančním produktu debetní platební karta

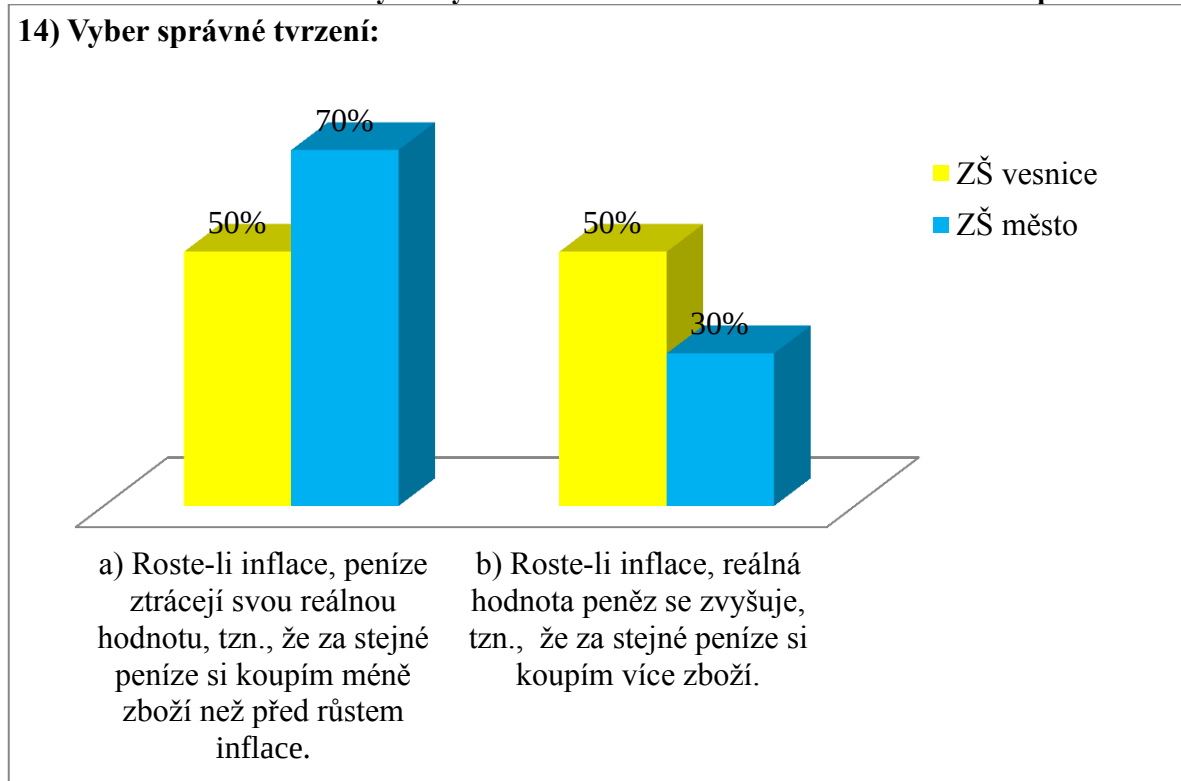
Zdroj: Vlastní šetření

14) Vyber správné tvrzení:

- a) Roste-li inflace, peníze ztrácejí svou reálnou hodnotu, tzn., že za stejné peníze si koupím méně zboží než před růstem inflace.
- b) Roste-li inflace, reálná hodnota peněz se zvyšuje, tzn., že za stejné peníze si koupím více zboží.

Téma inflace mají obě základní školy zařazeno v obsahu svých školních vzdělávacích plánů s uvedeným výstupem, ze kterého vyplývá, že žáci umí definovat pojem inflace a popsat vliv inflace na hodnotu peněz. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že polovina žáků základní vesnické školy dokáže vyhodnotit vliv inflace na hodnotu peněz, zatímco druhá polovina tuto závislost nemá ujasněnou. V případě dotazování vlivu inflace na hodnotu peněz na základní škole ve městě dopadlo lépe 70 % žáků, kteří umějí tento vzájemný vliv definovat a 30 % dotázaných nikoliv.

Graf 14 – Povědomost žáků vybraných základních škol o vlivu inflace na hodnotu peněz

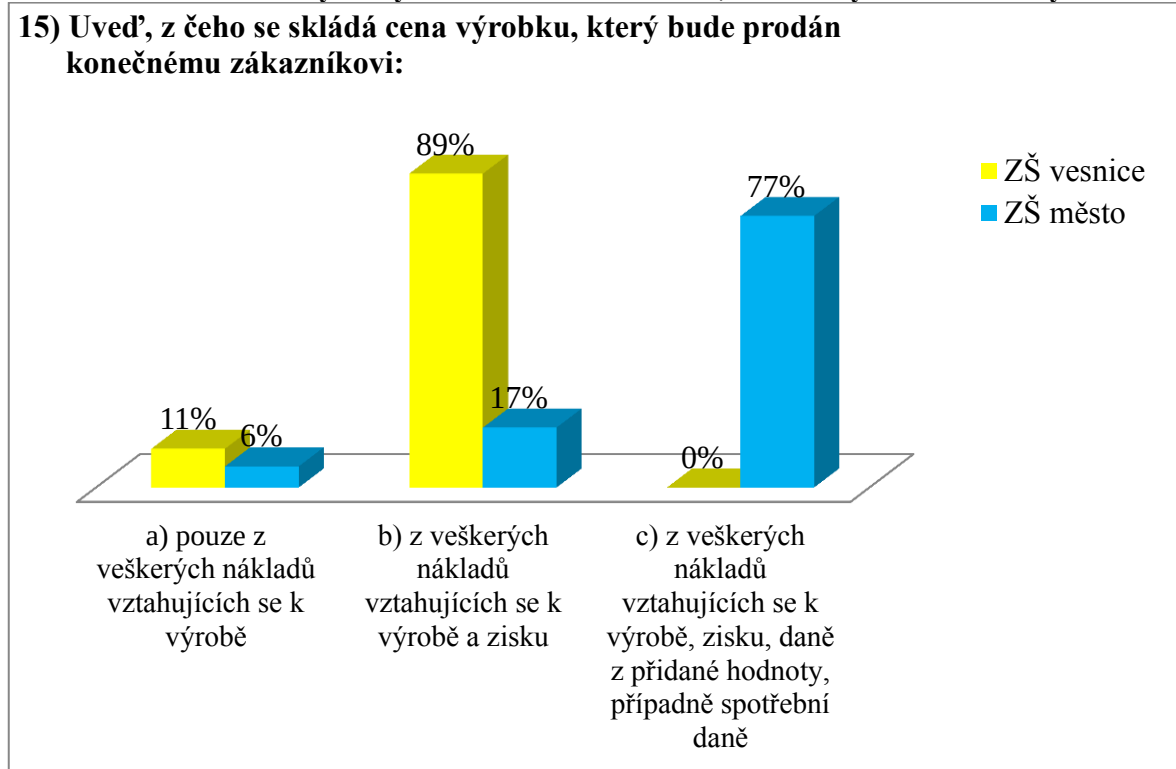
Zdroj: Vlastní šetření

15) Uveď, z čeho se skládá cena výrobku, který bude prodán konečnému zákazníkovi:

- a) pouze z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě
- b) z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě a zisku
- c) z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě, zisku, daně z přidané hodnoty, případně spotřební daně

Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň v oblasti Peníze zahrnují téma tvorby ceny. Žáci by měli umět na příkladu ukázat tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH. V souladu s tímto byla do dotazníku zařazena otázka 15. Z výsledků uvedených v grafu 15 vyplývá, že žáci základní školy zřízené na vesnici v drtivé většině, tedy v 89 %, zcela špatně označili odpověď b), ve které nejsou zahrnuty veškeré části, které tvoří výslednou cenu výrobku. Naopak žáci městské školy v 36 případech ze 47 uvedli na položenou otázku správnou odpověď c), a to, že cena výrobku, který bude prodán konečnému zákazníkovi, se skládá z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě, zisku, daně z přidané hodnoty a případně spotřební daně.

Graf 15 – Znalost žáků vybraných základních škol o tom, co tvoří výslednou cenu výrobku

Zdroj: Vlastní šetření

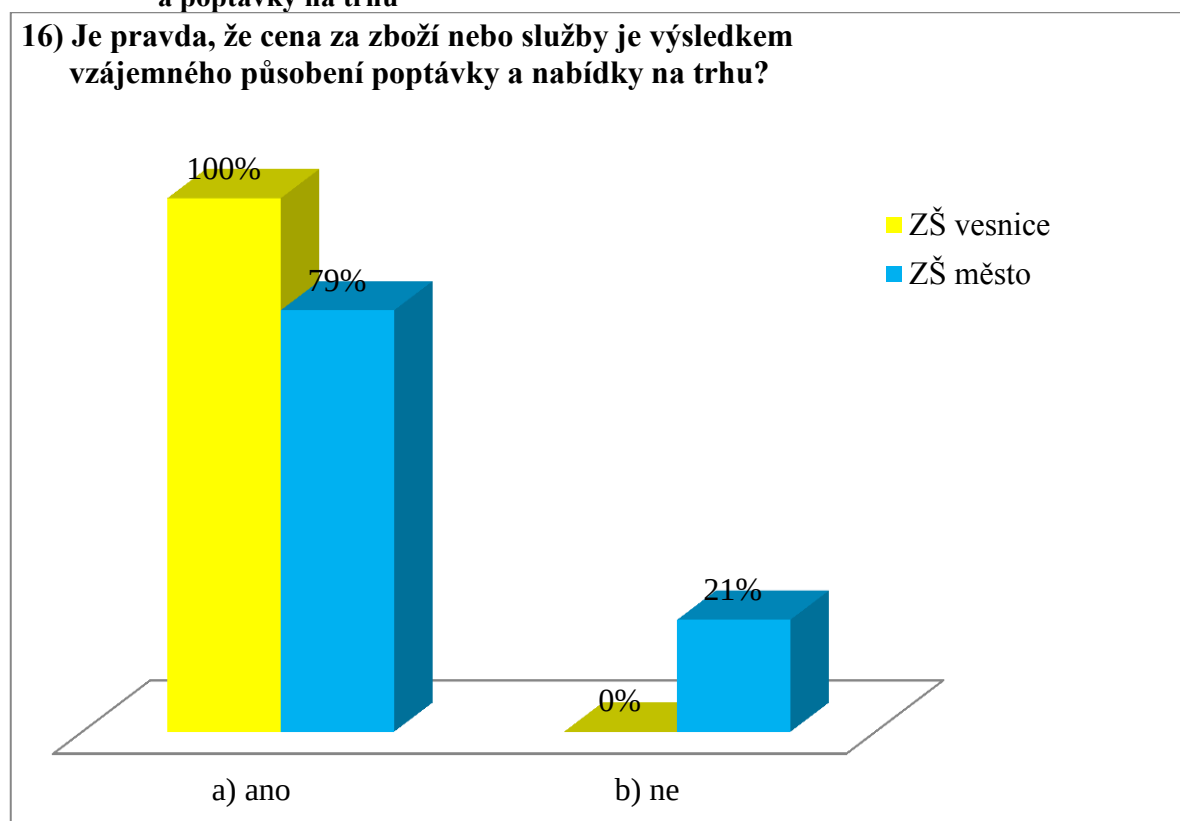
16) Je pravda, že cena za zboží nebo služby je výsledkem vzájemného působení poptávky a nabídky na trhu?

a) ano

b) ne

Jak již bylo uvedeno výše, součástí obsahu Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň je i cenotvorba. Otázka 16 byla zaměřena na vzájemné působení nabídky a poptávky na trhu v kontextu cenotvorby. Jak ukazuje graf 16, všichni žáci základní školy zřízené na vesnici zcela správně označili odpověď a), tedy správně, že cena za zboží nebo služby je výsledkem vzájemného působení poptávky a nabídky na trhu. 79 % dotázaných žáků základní školy ve městě si rovněž myslí, že cena je výsledkem vzájemného působení poptávky a nabídky na trhu, avšak zbylých 21 % dotázaných z této školy s tímto tvrzením nesouhlasí.

Graf 16 – Povědomost žáků vybraných základních škol o vzájemném působení nabídky a poptávky na trhu

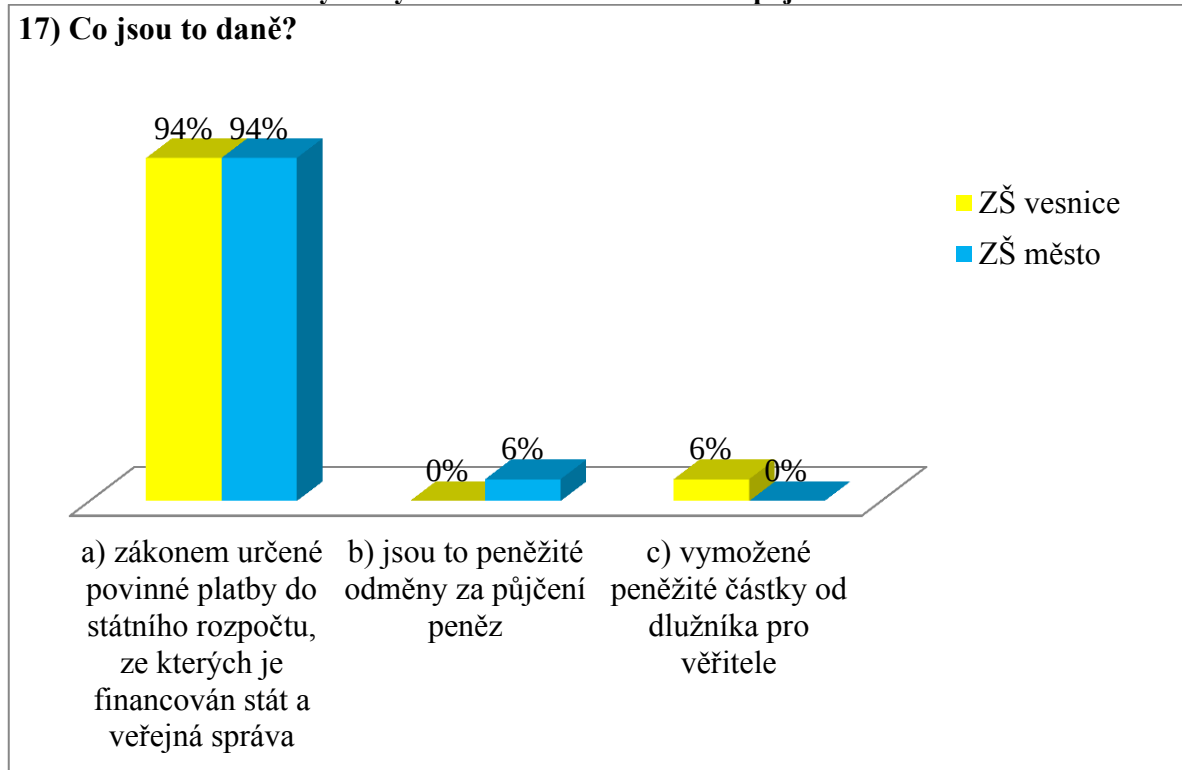
Zdroj: Vlastní šetření

17) Co jsou to daně?

- a) zákonem určené povinné platby do státního rozpočtu, ze kterých je financován stát a veřejná správa
- b) jsou to peněžité odměny za půjčení peněz
- c) vymožené peněžité částky od dlužníka pro věřitele

Otázka 17 byla do dotazníku zařazena z důvodu zjištění, zda žáci vědí, co jsou to daně. Vzhledem k charakteru otázky se dalo očekávat, že míra správných odpovědí bude vysoká. Jak vyplývá z grafu 17, tento předpoklad byl zcela potvrzen, neboť 94 % respondentů obou základních škol správně odpovědělo, že daně jsou zákonem určené povinné platby do státního rozpočtu, ze kterých je financován stát a veřejná správa. 6 % respondentů odpovědělo nesprávně. V případě žáků vesnické základní školy se jednalo o 1 žáka, který si myslí, že daně jsou vymožené peněžité částky od dlužníka pro věřitele. 3 žáci městské základní školy se zcela nesprávně domnívají, že daně jsou peněžité odměny za půjčení peněz.

Graf 17 – Znalost žáků vybraných základních škol definice pojmu daně

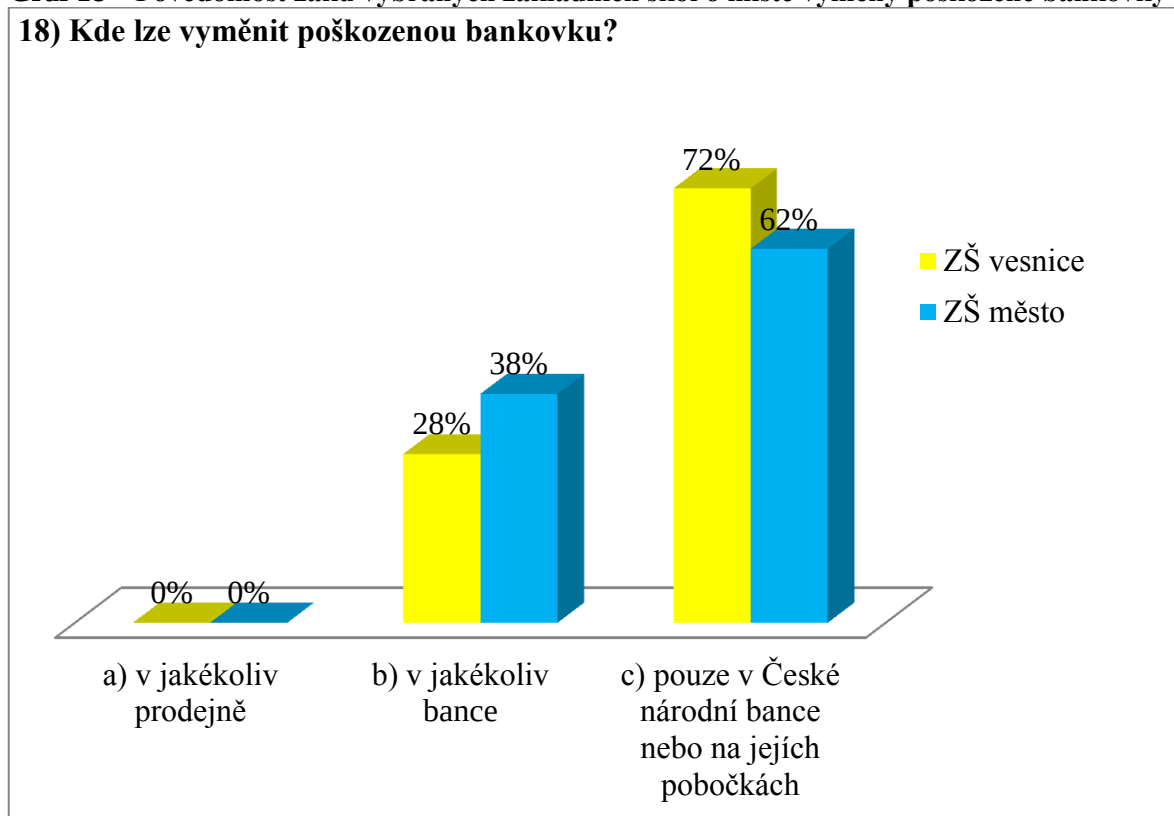
Zdroj: Vlastní šetření

18) Kde lze vyměnit poškozenou bankovku?

- a) v jakékoliv prodejně
- b) v jakékoliv bance
- c) pouze v České národní bance nebo na jejích pobočkách

Položka 18 v předmětném dotazníku zjišťovala, zda je respondentům známo, kde si mohou vyměnit poškozenou bankovku. Vzhledem k tomu, že poškozenou bankovku si lze vyměnit v České národní bance nebo na jejích pobočkách, ale také v jakékoliv jiné bance, správná odpověď je odpověď b) v *jakékoliv bance*. Ačkoliv odpovědi dotazovaných obou základních škol jsou rozděleny do odpovědí b) a c), tj. že poškozená bankovka bude vyměněna jak u České národní banky, tak v jiných bankách, lze z těchto zjištěných údajů usuzovat, že žáci vědí, na jakou instituci se v případě potřeby výměny bankovky mají obrátit. Podstatné je, že nikdo z žáků by si nešel poškozenou bankovku vyměnit do prodejny.

Graf 18 – Povědomost žáků vybraných základních škol o místě výměny poškozené bankovky
18) Kde lze vyměnit poškozenou bankovku?

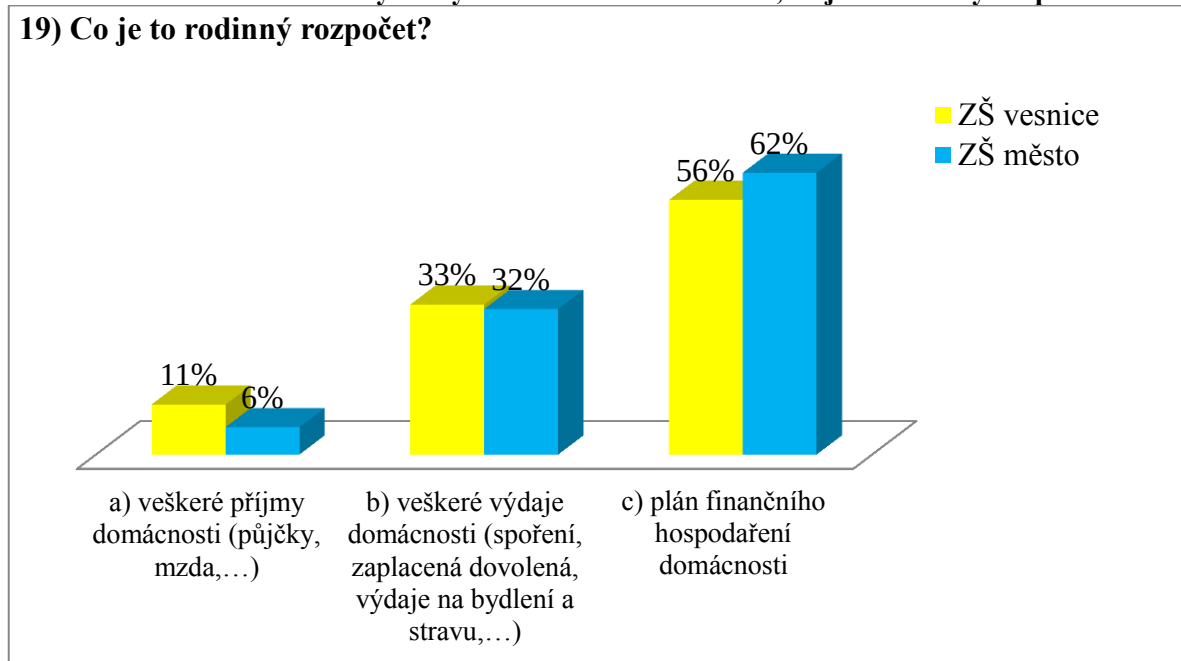
Zdroj: Vlastní šetření

19) Co je to rodinný rozpočet?

- a) veškeré příjmy domácnosti (půjčky, mzda,...)
- b) veškeré výdaje domácnosti (spoření, zaplacená dovolená, výdaje na bydlení a stravu,...)
- c) plán finančního hospodaření domácnosti

Téma rozpočtu domácnosti je ve Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání na 2. stupni zařazeno do oblasti Hospodaření domácnosti. Žáci by měli umět nejen sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, ale i uvést hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozlišit pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje a v neposlední řadě také vysvětlit princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu. V návaznosti na toto téma bylo do dotazníku zařazeno několik otázek, které mají za úkol zjistit povědomost žáků o rodinném rozpočtu. Otázka 19 je zaměřena na to, zda žáci rozumí samotné podstatě slovního spojení rodinný rozpočet. Z výsledků šetření vztahující se k této otázce je téměř až zarážející, že z dotazovaných žáků 9. ročníku dokáže vymezit rodinný rozpočet jako plán finančního hospodaření pouze 56 % žáků základní školy z vesnice a 62 % žáků z městské školy. Třetina dotazovaných žáků obou škol chápe rodinný rozpočet pouze jako výdaje domácnosti a zbylá část dotazovaných (11 % žáků ze základní školy zřízené na vesnici, 6 % žáků z městské školy) jako veškeré příjmy domácnosti.

Graf 19 – Povědomost žáků vybraných základních škol o tom, co je to rodinný rozpočet

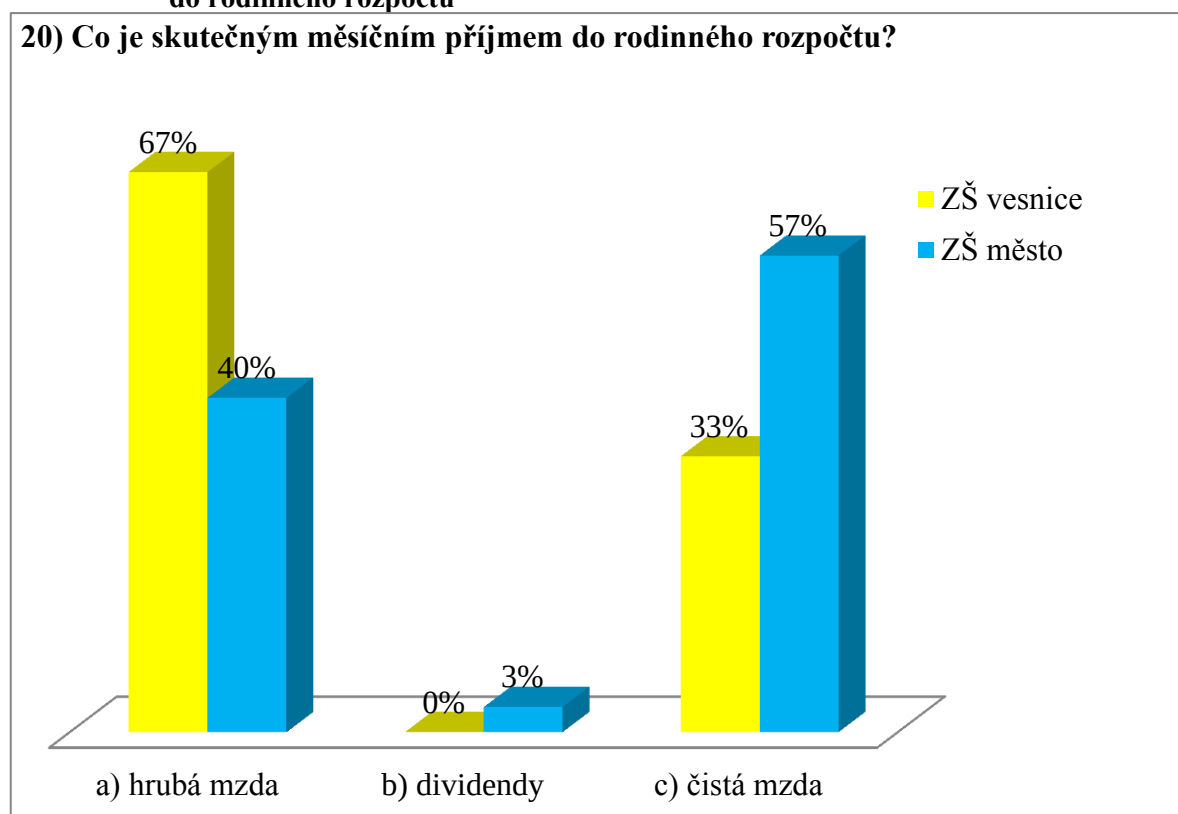
Zdroj: Vlastní šetření

20) Co je skutečným měsíčním příjmem do rodinného rozpočtu?

- a) hrubá mzda
- b) dividendy
- c) čistá mzda

Otázka 20 byla opět zaměřena na rodinný rozpočet. Konkrétně bylo touto otázkou zjišťováno, zda žáci mají povědomost o tom, co je skutečným příjmem do rodinného rozpočtu. Na tuto otázku správně odpovědělo 57 % dotazovaných z městské školy a pouze 33 % dotazovaných z vesnické školy, kteří označili odpověď c) *čistá mzda*. Nadpoloviční většina (67 %) respondentů základní školy zřízené na vesnici a 40 % žáků z města si zcela mylně myslí, že skutečným měsíčním příjmem do rodinného rozpočtu je hrubá mzda. 1 žák z městské základní školy si myslí, že skutečným rodinným příjmem do rodinného rozpočtu jsou dividendy.

Graf 20 – Znalost žáků vybraných základních škol o tom, co tvoří skutečný příjem do rodinného rozpočtu

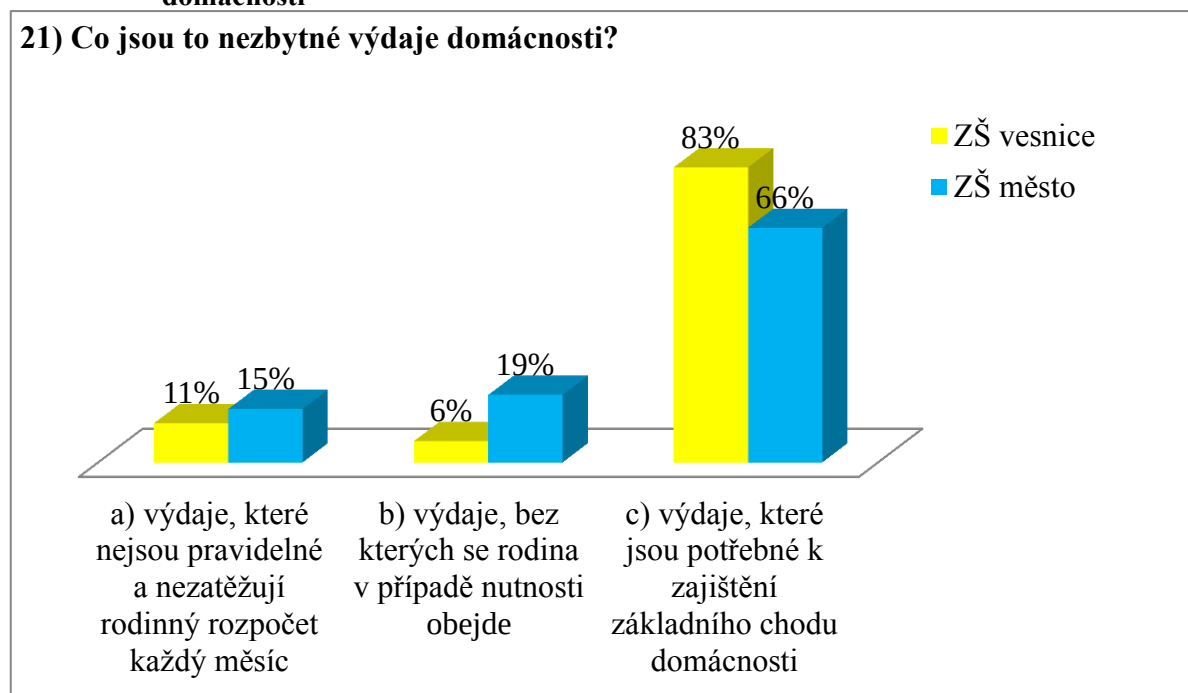
Zdroj: Vlastní šetření

21) Co jsou to nezbytné výdaje domácnosti?

- a) výdaje, které nejsou pravidelné a nezatěžují rodinný rozpočet každý měsíc
- b) výdaje, bez kterých se rodina v případě nutnosti obejde
- c) výdaje, které jsou potřebné k zajištění základního chodu domácnosti

Otázka 21 je zaměřena na to, zda žáci 9. tříd dokážou vymezit nezbytné výdaje domácnosti. Vůbec nejčastěji respondenti obou základních škol správně označili odpověď c), tj. že nezbytné výdaje domácnosti jsou výdaje, které jsou potřebné k zajištění základního chodu domácnosti, viz Graf 21. 11 % dotázaných z vesnické základní školy a 15 % dotázaných z městské školy si myslí, že nezbytné výdaje jsou výdaje, které nejsou pravidelné a nezatěžují rodinný rozpočet každý měsíc. Zbylá část dotazovaných (6 % žáků ze základní školy zřízené na vesnici, 19 % žáků z městské školy) považuje nezbytné výdaje domácnosti za výdaje, bez kterých se rodina v případě nutnosti obejde.

Graf 21 – Zjištění, zda žáci vybraných základních škol dokážou vymezit nezbytné výdaje domácnosti

Zdroj: Vlastní šetření

22) Vyber správné tvrzení:

Balíček mentolových žvýkaček se prodává za 14 Kč. Prodejce dále prodává extra výhodné trojbalení žvýkaček za 42 Kč.

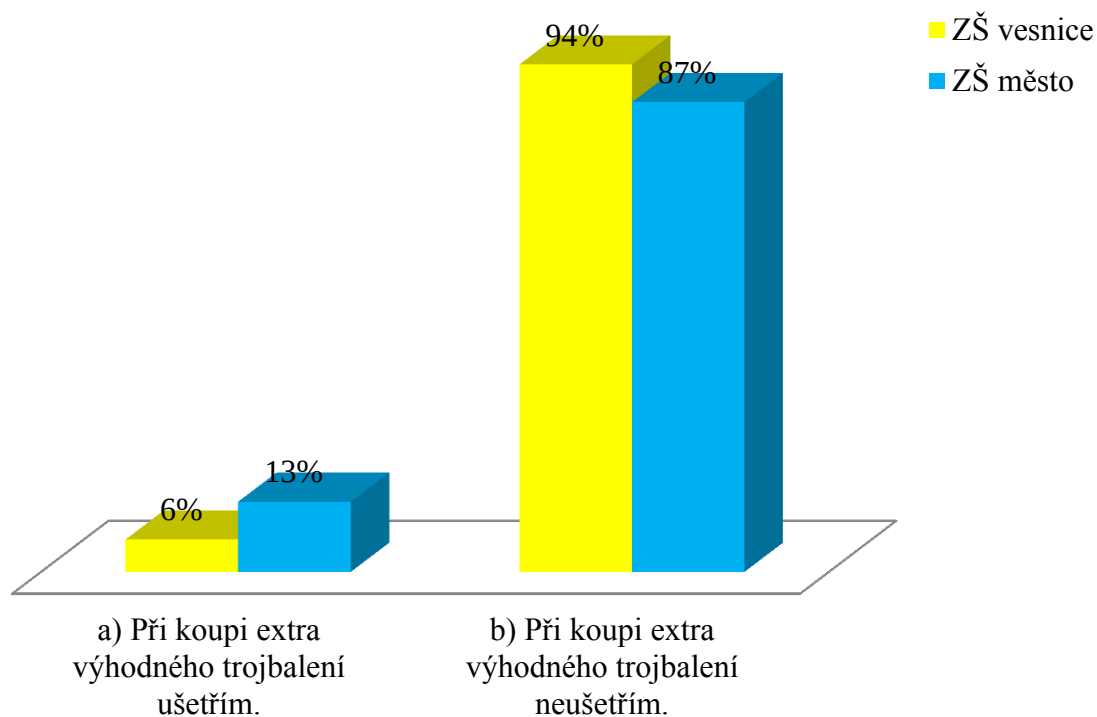
- a) Při koupi extra výhodného trojbalení ušetřím.
- b) Při koupi extra výhodného trojbalení neušetřím.

Tato otázka s příkladem byla do dotazníku zařazena z toho důvodu, zda žáci umějí logicky uvážít výhodnost nákupu, nebo se nechají prodejcem přesvědčit k nákupu za extra výhodnou cenu za trojbalení daného výrobku. Graf 22 ukazuje, že naprostá většina žáků obou základních škol by se nenechala oklamat popisem u zboží „extra výhodné balení“. Jen minimum dotazovaných (2 žáci základní školy na vesnici a 3 žáci městské školy) by reagovalo na finanční trik prodejce.

Graf 22 – Zjištění logického uvažování žáků vybraných škol na praktickém příkladu

22) Vyber správné tvrzení:

Balíček mentolových žvýkaček se prodává za 14 Kč. Prodejce dále prodává extra výhodné trojbalení žvýkaček za 42 Kč.

Zdroj: Vlastní šetření

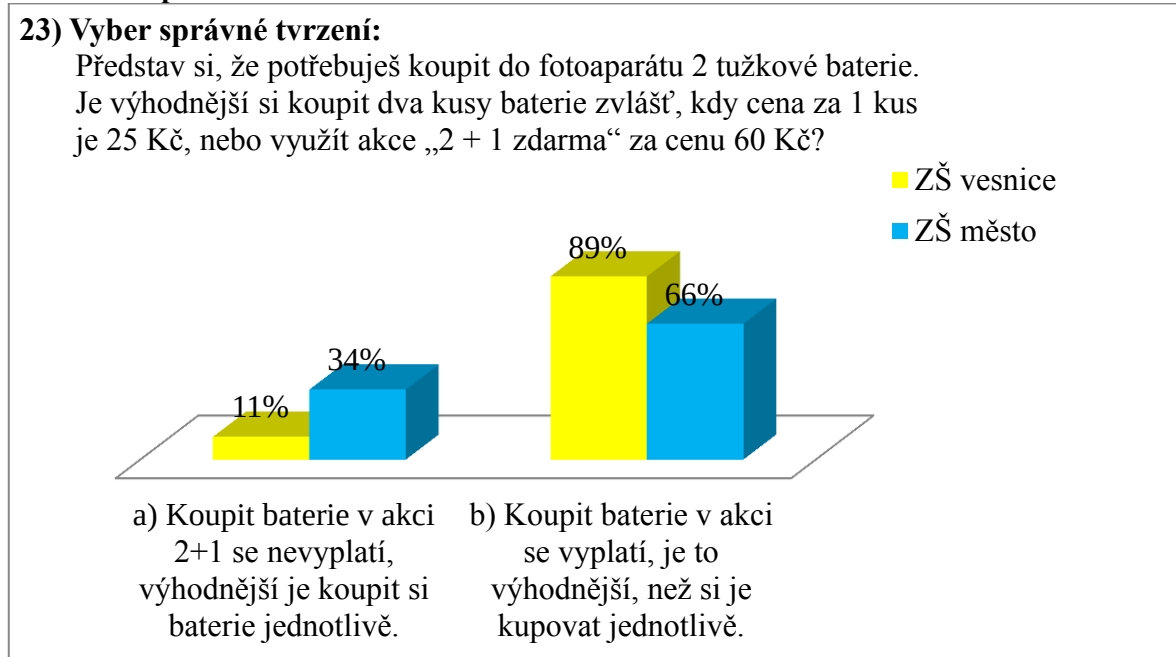
23) Vyber správné tvrzení:

Představ si, že potřebuješ koupit do fotoaparátu 2 tužkové baterie. Je výhodnější si koupit dva kusy baterie zvlášť, kdy cena za 1 kus je 25 Kč, nebo využít akce „2 + 1 zdarma“ za cenu 60 Kč?

- a) Koupit baterie v akci 2+1 se nevyplatí, výhodnější je koupit si baterie jednotlivě.
- b) Koupit baterie v akci se vyplatí, je to výhodnější, než si je kupovat jednotlivě.

Obdobně jako předchozí otázka, je i otázka 23 zaměřena na matematicko-logickou úvahu žáka, a to ve spojení s nějakým „bonusem“, který často prodejci nabízejí. Ačkoliv byla žáky nejčastěji vybírána možnost odpovědi b), tj. že výhodnější je koupit baterie v akci, je výhodnější, než si kupovat baterie jednotlivě. Správná odpověď je tedy možnost a), kterou zvolili pouze 2 žáci ze základní vesnické školy a 17 žáků z městské školy. Je pravda, že koupí tří baterií za cenu 60 Kč se sníží cena za jeden kus na méně než 25 Kč, avšak v zadání příkladu je uvedeno, že je třeba koupit do fotoaparátu pouze 2 tužkové baterie. Z tohoto vyplývá, že při koupi baterií v akci „2+1“ by sice 1 kus baterie vyšel levněji, avšak 1 kus baterie by byl navíc oproti požadovanému množství.

Graf 23 – Zjištění matematicko-logické úvahy žáků vybraných základních škol na příkladu z praxe

Zdroj: Vlastní šetření

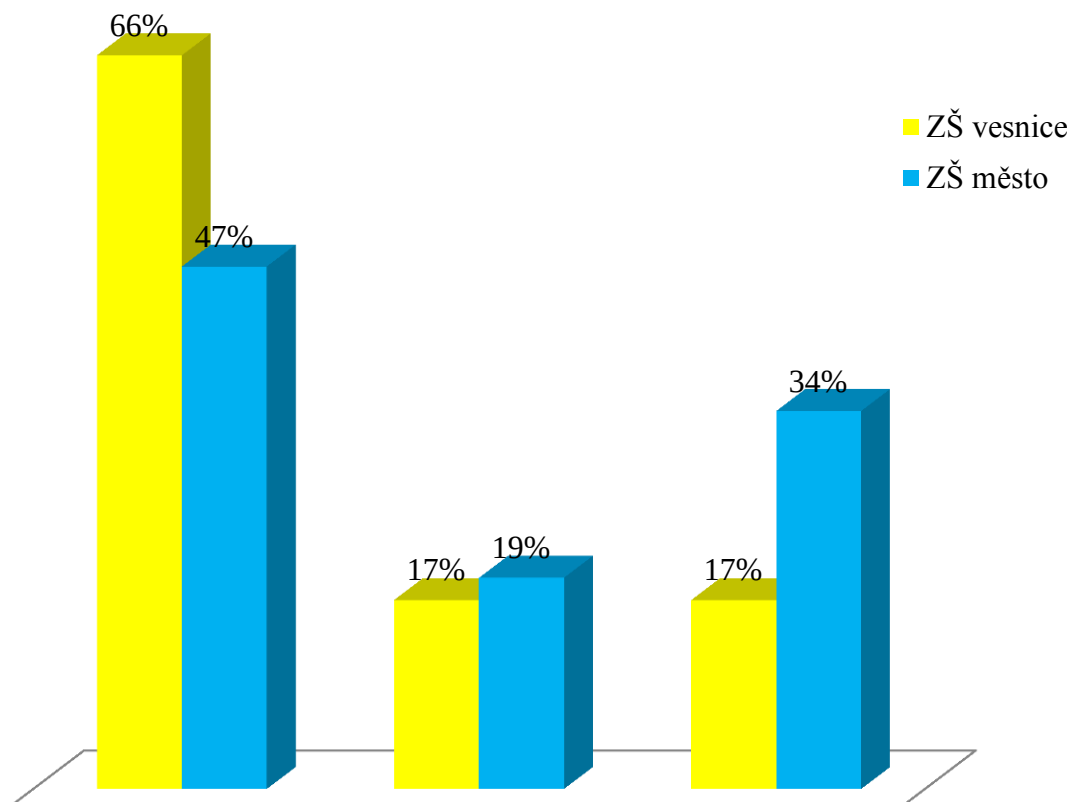
24) Vyber správné tvrzení:

- a) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 24 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamáce by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 14 dní od převzetí zboží.
- b) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 36 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamáce by měla být vyřízena do 20 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 14 dní od převzetí zboží.
- c) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 12 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamáce by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 20 dní od převzetí zboží.

Základní školy mj. implementovaly do svých školních vzdělávacích programů ze Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání z oblasti Hospodaření domácnosti obsahovou část, která se věnuje základním právům spotřebitele a jeho nároku na reklamaci. Tato problematika byla začleněna do poslední položky dotazníku. Otázka 24 obsahovala 3 různá tvrzení, ze kterých měli respondenti vybrat to správné. Správné tvrzení bylo uvedeno v odpovědi a), ve které se uvádí, že zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 24 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamáce by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 14 dní od převzetí zboží. Správné tvrzení vybralo 66 % dotázaných (12 žáků) ze základní školy na vesnici a 47 % dotázaných (22 žáků) z městské školy. Z grafu 24 je dále zřejmé, že cca $\frac{1}{3}$ žáků základní městské školy a 17 % žáků vesnické základní školy si myslí, že zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 12 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamáce by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 20 dní od převzetí zboží. Odpověď b) byla označena nejmenším počtem žáků, viz Graf 24.

Graf 24 – Zjištění povědomosti žáků vybraných základních škol o právech spotřebitelů a jejich nároku na reklamaci

24) Vyberte správné tvrzení...

a) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího je 24 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet...

b) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího je 36 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 20 dnů. Při nákupu zboží přes internet...

c) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího je 12 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet...

Zdroj: Vlastní šetření

2.2.4 Vyhodnocení získaných údajů v rámci dotazníkového šetření, diskuse

Cílem této kapitoly bakalářské práce je zhodnocení výsledků šetření, které proběhlo u žáků 9. tříd na základní škole nacházející se na vesnici a městské základní škole.

Na základě získaných údajů prostřednictvím dotazníkového šetření nevědomostní části lze konstatovat mj. následující skutečnosti:

- nadpoloviční většina respondentů obou základních škol dostává od rodičů kapesné pravidelně;
- výše kapesného respondentů 9. tříd obou základních škol se nejčastěji pohybuje v rozmezí od 101 Kč do 300 Kč;
- respondenti z vesnické základní školy si dokážou pravidelně ušetřit část ze svého kapesného oproti žákům z městské základní školy, více než $\frac{1}{3}$ respondentů obou základních škol si dokáže určitou část ze svého kapesného ušetřit, ale není to pravidlem; z výsledků uvedených v Grafu 3 vyplývá, že žáci městské školy mají větší problémy si ušetřit část peněz z obdrženého kapesného;
- z dotazníkového šetření vyplynulo, že žáci obou základních škol si většinou peníze nepůjčují, případně jen občas,
- dotázaní žáci obou základních škol nejvíce utratí ze svého kapesného za výdaje spojené s mobilním telefonem a za potraviny, následují hry a ostatní výdaje;
- více než 90 % respondentů obou základních škol v rámci dotazníkového šetření uvedlo, že před tím, než si něco koupí, přemýšlí o tom, zda si to mohou dovolit, přičemž minimum žáků obou základních škol uvedlo, že o budoucí koupi nepřemýšlí;
- žáci základní školy umístěné na vesnici si častěji hospodaří se svými penězi zcela sami oproti žákům z města, kteří se častěji radí se svými rodiči v případě, kdy si chtějí koupit něco dražšího.

Na základě zařazení znalostních položek do dotazníku ze všech okruhů Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň (Finanční produkty, Peníze, Hospodaření domácnosti), jejichž úkolem bylo zmapování úrovně znalostí žáků, byly od respondentů obou základních škol získány níže uvedené informace.

Okruhu Finanční produkty se v dotazníku věnovaly položky 8, 9, 10, 11, 12, 13 (viz Příloha 1). **Výsledky šetření finanční gramotnosti u dotazovaných žáků vybraných základních škol v okruhu Finanční produkty ukazují, že:**

- 94 % respondentů vesnické základní školy nedělá větší obtíže spočítat, jak velký úrok bude bankou připsán ke vkladu při dané úrokové míře. Dotazovaní žáci z městské základní školy na otázku vztahující se k úrokování byli v označení správné odpovědi méně úspěšní, neboť správně odpovědělo 70 % respondentů.
- respondenti obou základních škol mají povědomost o tom, jaká je přibližná cena v Kč za 1 Euro, avšak pouze zhruba 50 % dotázaných by vědělo, v jakém názvu sloupce kurzovního lístku by konkrétní částku za 1 Euro zjistilo. Přibližně $\frac{1}{3}$ žáků z městské školy cenu při nákupu měny hledala v kurzovním lístku ve sloupci *deviza prodej* a přibližně $\frac{1}{3}$ žáků vesnické školy by totéž hledala ve sloupci *valuta nákup*.
- respondenti obou základních škol nemají zcela ujasněné rozdíly mezi produkty finančního trhu, jako jsou: termínované účty, spořicí účty a běžné účty. Cílem položky 11 bylo zjištění, zda se žáci v případě určité potřeby uložit své peníze umí rozhodnout mezi produkty nabízenými finančními institucemi. Respondentům byl v rámci této otázky nasimulován příklad, kdy si chtějí uložit své peníze s vyšší úrokovou sazbou, ale zároveň v případě potřeby je chtějí mít rychle k dispozici, a dále, aby tyto peníze nebyly vázány na účtu dlouhou dobu. Z výsledků vyplývá, že 72 % respondentů základní vesnické školy by peníze uložilo na spořicí účet, 22 % respondentů by peníze uložilo na běžný účet a 6 % respondentů by je vložilo na termínovaný účet. Z výsledků respondentů městské základní školy bylo zjištěno, že necelá polovina dotázaných žáků by peníze vložila na spořicí účet, 43 % dotázaných na běžný účet a 10 % respondentů by využilo produkt termínovaný účet.
- drtivá většina respondentů obou základních škol ví, že pojištění je vědomé vytváření finanční rezervy sloužící k úhradě potřeb nebo škod, které vzniknou nahodilou událostí. Definici pojištění špatně označilo 8 žáků ze 47 ze základní školy z města, kteří si mysleli, že se jedná o formu financování nebo bankovní službu, která slouží k překlenutí krátkodobého nesouladu mezi příjmy a výdaji na běžném účtu.
- někteří dotázaní žáci mají jisté rezervy ve vědomostech o tom, co je to debetní platební karta. Ačkoliv nadpoloviční většina respondentů obou základních škol uvedla v dotazníku správnou odpověď, že s debetní kartou lze platit pouze tehdy,

když je na účtu dostatek vlastních peněz, a v případě sjednání kontokorentu lze touto kartou také platit, a to až do výše povoleného limitu, odpověděla i část respondentů, že se jedná o univerzální kartu, se kterou lze platit do výše úvěrového limitu nebo dokonce, že se jedná o kartu, na kterou se připsují bonusové body za nákup.

Okruhu ve Standardech finanční gramotnosti pro základní vzdělávání nazvaném Peníze se v dotazníku věnovaly položky 14, 15, 16, 17, 18 (viz Příloha 1). **Z výsledků šetření finanční gramotnosti u dotazovaného souboru v okruhu Peníze vyplývá, že:**

- ačkoliv je zařazeno téma inflace do školních vzdělávacích programů s výstupem definování pojmu inflace a popsání vlivu inflace na hodnotu peněz, neznamená to, že žáci vybraných škol tuto látku zcela chápou. Polovina dotazovaných žáků základní vesnické školy nedokáže vyhodnotit vliv inflace na hodnotu peněz. Respondenti z městské školy odpověděli na otázku vztahující se k vlivu inflace na hodnotu peněz v 70 % správně.
- žákům z vesnické školy, kteří byli v rámci šetření dotazováni, není jasné, jaké složky tvoří cena výrobku, který je prodáván konečnému zákazníkovi. 89 % respondentů této školy uvedlo, že konečná cena výrobku se skládá z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě a zisku nebo pouze z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě. Správnou odpověď, že se skládá z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě, zisku, daně z přidané hodnoty, případně spotřební daně, neuvedl ani jeden respondent. U respondentů ze základní školy ve městě (77 %) převažovala správná odpověď.
- 100% úspěšní byli žáci ze základní školy umístěné na vesnici, když odpověděli, že cena zboží nebo služby je výsledkem vzájemného působení poptávky a nabídky na trhu. V této otázce chybovalo 21 % dotazovaných žáků městské základní školy, kteří si myslí, že cena není tvořena vzájemným působením poptávky a nabídky na trhu.
- téměř všem žákům (94 %) obou základních škol je známo, co jsou to daně. Tito žáci shodně označili odpověď, která definuje daně jako zákonem určené platby do státního rozpočtu, ze kterých je financován stát a veřejná správa.
- v případě obdržení poškozené bankovky všichni žáci vědí, na jakou instituci se mohou obrátit, aby jim byla vyměněna za nepoškozenou. V položce 18 nikdo

z žáků neoznačil nabízenou odpověď, že poškozenou bankovku lze vyměnit v jakékoliv prodejně.

Okruhu Hospodaření domácnosti uvedenému ve Standardech finanční gramotnosti pro základní vzdělávání byla v dotazníku věnována pozornost v položkách 19, 20, 21, 22, 23, 24 (viz Příloha 1). **Z výsledků šetření finanční gramotnosti u dotazovaného souboru v okruhu Hospodaření domácnosti vyplývá, že:**

- 56 % dotázaných žáků vesnické základní školy a 62 % dotázaných žáků městské základní školy chápe rodinný rozpočet jako plán finančního hospodaření domácnosti. Přibližně $\frac{1}{3}$ respondentů obou škol si myslí, že rodinný rozpočet jsou veškeré výdaje domácnosti, do kterých např. patří zaplacená dovolená, spoření nebo výdaje na bydlení a stravu. Několik respondentů obou základních škol se domnívá, že se jedná o veškeré příjmy domácnosti, mezi které patří půjčky nebo mzda.
- ani učivo finanční gramotnosti, konkrétně téma rodinného rozpočtu, není pro žáky jednoduché. Jak jinak si vysvětlit tu skutečnost, že nadpoloviční většina (67 %) respondentů vesnické základní školy a 40 % respondentů městské základní školy je přesvědčena o tom, že skutečným měsíčním příjmem do rodinného rozpočtu je hrubá mzda. Správnou odpověď, a to že skutečným příjmem do rodinného rozpočtu je čistá mzda, označilo 57 % dotázaných žáků ze základní městské školy a cca $\frac{1}{3}$ dotázaných žáků vesnické základní školy. 1 žák z městské školy se domnívá, že skutečný rodinný příjem je tvořen dividendami.
- 83 % respondentů vesnické základní školy a 66 % respondentů městské základní školy chápe nezbytné výdaje domácnosti jako výdaje, které jsou potřebné k zajištění základního chodu domácnosti. Vzhledem k tomu, že poměrně velká část dotázaných označila i jiné odpovědi, vyvstává zde otázka, zda žáci správně rozlišují zbytné výdaje a nezbytné výdaje.
- v případě nabídky prodejce, která v názvu nese označení typu extra výhodná nabídka nebo bonus např. v podobě 2+1, se žáci obou základních škol ve většině případů dokážou nad prodejcem deklarovanou „výhodou“ zamyslet a posoudit, zda se opravdu jedná o výhodnou koupi.

- žáci vesnické základní školy znají spotřebitelské právo v oblasti nároku na reklamaci lépe než žáci městské základní školy. Žákům byla v položce 24 předložena 3 tvrzení, která se týkala zákonné doby v ČR, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, doby vyřízení reklamace a lhůty, do kdy je možné odstoupit od smlouvy při nákupu přes internet. Ačkoliv by se dalo očekávat, že respondenti mají ve svém věku určité zkušenosti s nákupem a reklamací zboží, procento správných odpovědí v případě respondentů obou základních škol nebylo příliš vysoké. Na předmětnou otázku správně odpovědělo 66 % dotázaných žáků vesnické základní školy a pouze 47 % respondentů z městské školy.

Z provedeného šetření úrovně znalostí šetřeného souboru na vybraných základních školách vyplývá, jak jsem uvedla v kapitole 2.2.3 v podrobné analýze výsledků dotazníkového šetření, že žákům šetřená předmětná problematika finanční gramotnosti není neznámá, většina žáků si osvojila ekonomické pojmy a dokáže je správně používat, žáci se umí orientovat mezi finančními produkty, hospodařit se svým kapesným a nenechají se zneužít různými reklamními kampaněmi. Je třeba si také uvědomit, že v tomto šetření bylo i velké procento dotázaných, kteří si neví rady v některých oblastech, jako jsou např. produkty finančního trhu, nedokážou správně posoudit vliv inflace na hodnotu peněz a i v okruhu Hospodaření domácnosti (téma rodinný rozpočet, spotřebitelské právo) bylo vysoké procento nesprávných odpovědí.

V některých oblastech byla míra úspěšnosti správných odpovědí vyšší u vesnické základní školy, v jiných případech zase u městské základní školy. Z tohoto vyplývá, že u obou škol je důležité, aby se věnovaly problematickým oblastem finanční gramotnosti. Důležité je vzbudit u žáků zájem vytvářením různých modelových životních situací, zařazením vhodných projektů nebo her. Vzhledem k tomu, že ani jedna z vybraných základních škol nevytvořila pro finanční gramotnost samostatný předmět, ale obě zařadily výuku finanční gramotnosti do vybraných předmětů, může dojít i k oživení vyučovacích hodin v těchto předmětech a zároveň k propojení probíraného učiva s reálným životem.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zaměřena na úroveň znalostí žáků 2. stupně, konkrétně žáků 9. tříd, na dvou vybraných základních školách, a to v oblastech, které byly zahrnuty do Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání a prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání implementovány do školních vzdělávacích programů předmětných škol (základní škola umístěná na vesnici a základní městská škola). Téma bakalářské práce jsem si zvolila z toho důvodu, že problematika finanční gramotnosti a finančního vzdělávání je v současné době velice aktuální a obzvláště ve výchově a vzdělávání nejmladší části populace má bezesporu nezastupitelné místo.

Bakalářská práce zahrnula část teoretickou a část praktickou. Teoretická část bakalářské práce byla rozdělena do dvou částí. První část práce vymezila pojem finanční gramotnost a její složky, druhá část práce se věnovala implementaci mezinárodního dokumentu a následně národních dokumentů do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Teoretická část bakalářské práce byla koncipována tak, aby si čtenář mohl vytvořit ucelený pohled na problematiku finanční gramotnosti a implementaci jednotlivých mezinárodních a národních dokumentů do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Praktická část bakalářské práce byla tvořena dvěma základními kapitolami. První kapitola této části analyzovala školní vzdělávací programy na vybraných školách, do kterých byl prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání implementován Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání. Druhá kapitola se věnovala analýze úrovně finanční gramotnosti žáků 9. tříd (jako zástupců žáků druhého stupně) na vybraných základních školách. Šetření úrovně finanční gramotnosti žáků bylo realizováno prostřednictvím dotazníku, který byl rozdělen na část vědomostní a část nevědomostní. Otázky nevědomostní části dotazníku byly věnovány hospodaření žáků s kapesným. Znalostní otázky dotazníku byly koncipovány tak, aby byly znalosti žáků zjištěny v jednotlivých okruzích finanční gramotnosti, jak je vymezuje Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň (Finanční produkty, Peníze, Hospodaření domácnosti). Získaná data byla analyzována a prezentována v grafech.

Žáci by si měli uvědomit, že nepochopení nebo neznalost finanční problematiky ve všech jejích souvislostech může mnohdy velmi negativně ovlivnit jak jejich vlastní život, tak i život jejich budoucí rodiny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

Altmanová, J. et al. (2010). *Gramotnosti ve vzdělání. Příručka pro učitele*. 1. Vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. 64 s. ISBN 978-80-87000-41-0.

Altmanová, J. et al. (2011). *Gramotnosti ve vzdělání. Soubor studií*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. s. 65. ISBN 978-80-87000-74-8.

Dvořáková, Z. et al. (2011). *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck. 336 s. ISBN 978-80-7400-008-9.

Kantnerová, L., et al. (2013). *Finanční gramotnost v České, Polské a Slovenské republice*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2013. s. 29. ISBN 978-80-7394-436-0.

Internetové zdroje

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. [online]. c2011-2015 [cit. 2015-09-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.nuv.cz/t/manualy-a-metodika-pro-tvorbu-svp>>.

Národní strategie finančního vzdělávání. [online]. c2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupný z WWW: <http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf>.

Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání. [online]. Praha, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-2015 [cit. 2015-09-09]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/file/33722/>.

Příloha k Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, čj. MŠMT-26522/2013. [online]. Praha, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-2015 [cit. 2015-09-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-4>>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. [online].
Praha, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2013-2015 [cit. 2015-09-12].
Dostupný z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/26993>.

Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. [online].
c2011-2015 [cit. 2015-09-07]. Dostupný z WWW:
<http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Standardy finanční gramotnosti pro základní školy	15
Tabulka 2 – Implementace standardů finanční gramotnosti pro ZV do oblastí RVP ZV ...	18
Tabulka 3 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Matematika.....	23
Tabulka 4 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Výchova k občanství	24
Tabulka 5 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Výchova ke zdraví	25
Tabulka 6 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Matematika.....	26
Tabulka 7 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Občanská výchova	27
Tabulka 8 – Obsah učiva a výstupy finanční gramotnosti v předmětu Pracovní činnosti...	28

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pravidelnost obdržení kapesného.....	31
Graf 2 – Výše měsíčního kapesného	32
Graf 3 – Úspora z kapesného	33
Graf 4 – Četnost výpůjček peněz	34
Graf 5 – Informace o útratě peněz.....	35
Graf 6 - Úvaha žáků nad útratou kapesného	36
Graf 7 – Konzultace žáků s rodiči o jejich výdajích	37
Graf 8 – Praktický příklad na připsaný úrok	38
Graf 9 - Orientace žáků vybraných základních škol v kurzovním lístku při nákupu valuty	39
Graf 10 – Orientace žáků vybraných základních škol v kurzu ceny Kč za 1 Euro v dané době	40
Graf 11 – Orientace žáků vybraných základních škol ve finančních produktech banky	41
Graf 12 – Co je pojištění?	42
Graf 13 – Znalost žáků vybraných škol o finančním produktu debetní platební karta	43
Graf 14 – Povědomost žáků vybraných základních škol o vlivu inflace na hodnotu peněz	44
Graf 15 – Znalost žáků vybraných základních škol o tom, co tvoří výslednou cenu výrobku	45
Graf 16 – Povědomost žáků vybraných základních škol o vzájemném působení nabídky a poptávky na trhu	46
Graf 17 – Znalost žáků vybraných základních škol definice pojmu daně.....	47
Graf 18 – Povědomost žáků vybraných základních škol o místě výměny poškozené bankovky	48
Graf 19 – Povědomost žáků vybraných základních škol o tom, co je to rodinný rozpočet	49
Graf 20 – Znalost žáků vybraných základních škol o tom, co tvoří skutečný příjem do rodinného rozpočtu.....	50
Graf 21 – Zjištění, zda žáci vybraných základních škol dokážou vymezit nezbytné výdaje domácnosti	51
Graf 22 – Zjištění logického uvažování žáků vybraných škol na praktickém příkladu	52
Graf 23 – Zjištění matematicko-logické úvahy žáků vybraných základních škol na příkladu z praxe	53
Graf 24 – Zjištění povědomosti žáků vybraných základních škol o právech spotřebitelů a jejich nároku na reklamaci	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník pro žáky 2. stupně ZŠ.....	67
---	----

Příloha 1 – Dotazník pro žáky 2. stupně ZŠ

Milí žáci,

jmenuji se Jarmila Hrnčířová a studuji na PF JU. Svou bakalářskou práci zpracovávám na téma Finanční gramotnosti na 2. stupni ZŠ. Součástí mé práce je průzkum, který bych chtěla zpracovat formou dotazníku za přispění vaší spolupráce. Níže uvedený dotazník je anonymní a informace poskytnuté prostřednictvím tohoto dotazníku budou využity pouze pro potřeby mé bakalářské práce.

Děkuji za spolupráci.

Ing. Jarmila Hrnčířová

Upozornění pro vyplnění dotazníku:

V každé otázce zakroužkujte pouze jednu z uvedených možností.

Pokud budeš chtít svoji odpověď opravit, škrtni křížkem původně zakroužkovanou odpověď a vyznač nově zvolenou odpověď kroužkem.

▪ Osobní rozpočet

1) Jak často dostáváš kapesné?

- a) pravidelně (každý týden, 1 za měsíc,...)
- b) nepravidelně (občas, výjimečně, k narozeninám, k Vánocům,...)

2) Jak vysoké kapesné měsíčně dostáváš?

- a) 50–100 Kč
- b) 101–300 Kč
- c) 301–500 Kč
- d) jiné

3) Ušetříš si nějaké peníze z obdrženého kapesného?

- a) ano, pravidelně si něco ušetřím
- b) ano, občas si něco ušetřím, ale není to pravidelně
- c) chtěl/a bych si ušetřit, ale nejde mi to
- d) ne, nešetřím

4) Půjčuješ si peníze např. od rodičů, sourozenců nebo kamarádů?

- a) ano, pravidelně
- b) občas
- c) ne

5) Za co nejvíce utratíš ze svého kapesného?

- a) za potraviny (pití, cukrovinky, ovoce, chipsy,...)
- b) za výdaje spojené s mobilním telefonem
- c) za hry (na PC, Playstation,...)
- d) za časopisy
- e) jiné

6) Před tím, než si něco koupíš, přemýšlíš o tom, zda si to můžeš dovolit?

- a) ano
- b) nepřemýšlím o tom, jdu a koupím si, co chci

7) Radíš se o svých výdajích s rodiči?

- a) ano, konzultuji s nimi vše
- b) radím se s nimi pouze, když si chci koupit něco dražšího
- c) ne, se svými penězi si hospodařím zcela sám/sama

▪ **Znalostní test**

8) Uved', jak velký úrok připiše banka za rok ke vkladu 10 000 Kč, je-li vklad úročen 5% roční úrokovou mírou? V úvahu není brána srážková daň.

- a) 500 Kč
- b) 1 000 Kč
- c) 200 Kč

9) Uved', ze kterého níže uvedeného názvu sloupce kurzovního lístku zjistíš, kolik Kč zaplatíš za 1 Euro, chceš-li si pořídit na cestu do Rakouska 50 Eur.

- a) deviza nákup
- b) valuta nákup
- c) deviza prodej
- d) valuta prodej

10) Kolik Kč přibližně stojí 1 Euro v současné době, tj. v únoru 2015?

- a) 22 Kč
- b) 27 Kč
- c) 32 Kč

11) Kam si uložíš peníze, chceš-li, aby tvůj peněžní vklad byl úročen vyšší úrokovou sazbou, ale zároveň, abys měl/a své peníze rychle k dispozici a nebyly vázány na účtu na dlouhou dobu?

- a) na termínovaný účet
- b) na spořicí účet
- c) na běžný účet

12) Vyber správné tvrzení:

- a) Pojištění je vědomé vytváření finanční rezervy sloužící k úhradě potřeb nebo škod, které vzniknou nahodilou událostí.
- b) Pojištění je forma financování nákupu.
- c) Pojištění je bankovní služba, která je určena klientovi k překlenutí krátkodobého časového nesouladu mezi příjmy a výdaji na jeho běžném účtu.

13) Co je to debetní platební karta?

- a) Karta, na kterou se připisují bonusové body za nákup.
- b) Karta, se kterou lze platit pouze tehdy, když je na účtu dostatek vlastních peněz.
V případě sjednání kontokorentu, lze touto kartou také platit, a to do výše povoleného limitu.
- c) Univerzální karta, se kterou lze platit až do výše úvěrového limitu.

14) Vyber správné tvrzení:

- a) Roste-li inflace, peníze ztrácejí svou reálnou hodnotu, tzn., že za stejné peníze si koupím méně zboží než před růstem inflace.
- b) Roste-li inflace, reálná hodnota peněz se zvyšuje, tzn., že za stejné peníze si koupím více zboží.

15) Uved', z čeho se skládá cena výrobku, který bude prodán konečnému zákazníkovi:

- a) pouze z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě
- b) z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě a zisku
- c) z veškerých nákladů vztahujících se k výrobě, zisku, daně z přidané hodnoty, případně spotřební daně

16) Je pravda, že cena za zboží nebo služby je výsledkem vzájemného působení poptávky a nabídky na trhu?

- a) ano
- b) ne

17) Co jsou to daně?

- a) zákonem určené povinné platby do státního rozpočtu, ze kterých je financován stát a veřejná správa
- b) jsou to peněžité odměny za půjčení peněz
- c) vymožené peněžité částky od dlužníka pro věřitele

18) Kde lze vyměnit poškozenou bankovku?

- a) v jakékoliv prodejně
- b) v jakékoliv bance
- c) pouze v České národní bance nebo na jejích pobočkách

19) Co je to rodinný rozpočet?

- a) veškeré příjmy domácnosti (půjčky, mzda,...)
- b) veškeré výdaje domácnosti (spoření, zaplacená dovolená, výdaje na bydlení a stravu,...)
- c) plán finančního hospodaření domácnosti

20) Co je skutečným měsíčním příjmem do rodinného rozpočtu?

- a) hrubá mzda
- b) dividendy
- c) čistá mzda

21) Co jsou to nezbytné výdaje domácnosti?

- a) výdaje, které nejsou pravidelné a nezatěžují rodinný rozpočet každý měsíc
- b) výdaje, bez kterých se rodina v případě nutnosti obejde
- c) výdaje, které jsou potřebné k zajištění základního chodu domácnosti

22) Vyber správné tvrzení:

Balíček mentolových žvýkaček se prodává za 14 Kč. Prodejce dále prodává extra výhodné trojbalení žvýkaček za 42 Kč.

- a) Při koupi extra výhodného trojbalení ušetřím.
- b) Při koupi extra výhodného trojbalení neušetřím.

23) Vyber správné tvrzení:

Představ si, že potřebuješ koupit do fotoaparátu 2 tužkové baterie. Je výhodnější si koupit dva kusy baterie zvlášť, kdy cena za 1 kus je 25 Kč, nebo využít akce „2 + 1 zdarma“ za cenu 60 Kč?

- a) Koupit baterie v akci 2+1 se nevyplatí, výhodnější je koupit si baterie jednotlivě.
- b) Koupit baterie v akci se vyplatí, je to výhodnější, než si je kupovat jednotlivě.

24) Vyber správné tvrzení:

- a) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 24 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 14 dní od převzetí zboží.
- b) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 36 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 20 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 14 dní od převzetí zboží.
- c) Zákonná doba v České republice, kdy je kupující oprávněn reklamovat běžné spotřební zboží u prodávajícího, je 12 měsíců od převzetí zboží. Každá reklamace by měla být vyřízena do 30 dnů. Při nákupu zboží přes internet je lhůta pro odstoupení od smlouvy bez udání důvodu 20 dní od převzetí zboží.

